

III KONWENCJA GENEWSKA

Konwencja o traktowaniu jeńców wojennych Genewa, 12 sierpnia 1949 r.

(Dz. U. z 1956 r., nr 38, poz. 175, załącznik)

Tytuł I

Postanowienia ogólne

Artykuł 1

Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się przestrzegać i dopilnować przestrzegania niniejszej Konwencji we wszelkich okolicznościach.

Artykuł 2

Niezależnie od postanowień, które wejdą w życie już w czasie pokoju, Konwencja niniejsza będzie miała zastosowanie w razie wypowiedzenia wojny lub powstania jakiegokolwiek innego konfliktu zbrojnego między dwiema lub więcej niż dwiema Wysokimi Umawiającymi się Stronami, nawet gdyby jedna z nich nie uznała stanu wojny.

Konwencja będzie również miała zastosowanie we wszystkich przypadkach okupacji całości lub części terytorium jednej z wysokich Umawiających się Stron, nawet gdyby ta okupacja nie napotkała na żaden opór zbrojny.

Jeżeli jedno z mocarstw w konflikcie nie jest stroną niniejszej Konwencji, Mocarstwa będące jej stronami pozostaną jednak nią związane w swych wzajemnych stosunkach. Będą one również związane Konwencją wobec powyższego Mocarstwa, jeżeli przyjmuje ono i stosuje jej postanowienia.

Artykuł 3

Gdyby na terytorium jednej z Wysokich Umawiających się Stron wybuchł konflikt zbrojny nie posiadający charakteru międzynarodowego, każda ze Stron w konflikcie obowiązana będzie stosować się przynajmniej do następujących postanowień:

- 1) Osoby, nie biorące bezpośrednio udziału w działaniach wojennych, włącznie z członkami sił zbrojnych, które złożyły broń, oraz osobami, które stały się niezdolne do walki na skutek choroby, ran, pozbawienia wolności lub z jakiegokolwiek innego powodu, będą we wszelkich okolicznościach traktowane w sposób humanitarny, bez czynienia żadnej różnicy na ich niekorzyść z powodu rasy, koloru skóry, religii lub wiary, płci, urodzenia lub majątku ani z żadnych innych analogicznych powodów.

W tym celu są i pozostaną zakazane w stosunku do wyżej wymienionych osób w każdym czasie i w każdym miejscu:

- a) zamachy na życie i nietykalność cielesną, a w szczególności zabójstwa we wszelkiej postaci, okaleczenia, okrutne traktowanie, tortury i męki;
  - b) branie zakładników;
  - c) zamachy na godność osobistą, a w szczególności traktowanie poniżające i upokarzające;
  - d) skazywanie i wykonywanie egzekucji bez uprzedniego wyroku, wydanego przez sąd należycie ukonstytuowany i dający gwarancje procesowe, uznane za niezbędne przez narody cywilizowane.
- 2) Ranni i chorzy będą zbierani i leczeni.

Bezstronna organizacja humanitarna, jak Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, będzie mogła ofiarować swoje usługi Stronom w konflikcie.

Strony w konflikcie będą się ponadto starały wprowadzić w życie w drodze specjalnych układów wszystkie lub niektóre z pozostałych postanowień niniejszej Konwencji.

Zastosowanie powyższych postanowień nie będzie miało wpływu na sytuację prawną Stron w konflikcie.

Artykuł 4

A. Jeńcami wojennymi w rozumieniu niniejszej Konwencji są osoby, które znalazły się we władzy nieprzyjaciela, a należą do jednej z następujących kategorii:

- 1) członkowie sił zbrojnych Strony w konflikcie, jak również członkowie milicji i oddziałów ochotniczych, stanowiących część tych sił zbrojnych;
- 2) członkowie innych milicji i innych oddziałów ochotniczych, włączając w to członków zorganizowanych ruchów oporu, należących do jednej ze Stron w konflikcie i działających poza granicami lub w granicach własnego terytorium, nawet jeżeli pod warunkiem, że te milicje lub oddziały ochotnicze, włączając w to zorganizowane ruchy oporu, odpowiadają następującym warunkom:
  - a) mają na czele osobę odpowiedzialną za swych podwładnych;
  - b) noszą stały i dający się z daleka rozpoznać znak rozpoznawczy;
  - c) jawnie noszą broń;
  - d) przestrzegają w swych działaniach praw i zwyczajów wojny;
- 3) członkowie regularnych sił zbrojnych, którzy podają się za podlegających rządowi lub władzy nie uznanym przez Mocarstwo zatrzymujące;
- 4) osoby towarzyszące siłom zbrojnym, ale nie należące do nich bezpośrednio, jak na przykład cywilni członkowie załóg samolotów wojskowych, korespondenci wojenni, dostawcy, członkowie oddziałów pracy lub służb, powołanych do opieki nad siłami zbrojnymi, pod warunkiem, że otrzymali oni upoważnienie od sił zbrojnych, którym towarzyszą, przy czym te ostatnie obowiązane są wydać im w tym celu kartę tożsamości według załączonego wzoru;
- 5) członkowie załóg statków handlowych, włączając w to kapitanów, pilotów i uczniów, oraz członkowie załóg samolotów cywilnych Stron w konflikcie, o ile nie przysługuje im prawo do korzystniejszego traktowania na mocy innych postanowień prawa międzynarodowego;
- 6) ludność terytorium nie okupowanego, która przy zbliżeniu się nieprzyjaciela chwytła spontanicznie za broń, aby stawić opór inwazji, a nie miała czasu zorganizować się w regularne siły zbrojne, jeżeli jawnie nosi broń i przestrzega praw i zwyczajów wojennych.

B. Korzystać będą również z traktowania zastrzeżonego przez niniejszą Konwencję dla jeńców wojennych:

- 1) osoby, które należą lub należały do sił zbrojnych kraju okupowanego, jeżeli z tytułu tej przynależności Mocarstwo okupujące, które je nawet początkowo zwolniło w czasie trwania działań wojennych poza okupowanym przez siebie terytorium, uważa za niezbędne ich internowanie, zwłaszcza po nieudanej próbie tych osób połączenia się z siłami zbrojnymi, do których należą i które nadal walczą, lub gdy osoby te nie stawiają się na wezwanie w celu ich internowania.
- 2) Osoby należące do jednej z kategorii wyliczonych w niniejszym artykule, przyjęte na terytorium Mocarstw neutralnych lub nie będących stroną wojującą, a podlegające internowaniu na mocy prawa międzynarodowego, z zastrzeżeniem wszelkiego rodzaju korzystniejszego traktowania, jakie te Mocarstwa mogą im przyznać, oraz z wyjątkiem postanowień artykułu 8, 10, 15, 30 ustęp 5, artykułów 58 i 67 włącznie, 92, 126, jak również - jeżeli Strony w konflikcie utrzymują stosunki dyplomatyczne z Mocarstwem neutralnym lub zainteresowanym Mocarstwem nie będącym stroną wojującą - z wyjątkiem postanowień dotyczących Mocarstwa opiekuńczego. Gdy takie stosunki dyplomatyczne istnieją, Strony w konflikcie, do których te osoby należą, będą mogły sprawować w stosunku do nich funkcje przyznane na mocy niniejszej Konwencji

Mocarstwom opiekuńczym, bez uszczerbku dla funkcji sprawowanych normalnie przez Strony na mocy zwyczajów oraz traktatów dyplomatycznych i konsularnych.

C. Niniejszy artykuł nie wpływa na sytuację prawną personelu lekarskiego i duchownego, przewidzianą w artykule 33 niniejszej Konwencji.

Artykuł 5

Niniejsza Konwencja stosować się będzie do osób wymienionych w artykule 4 od chwili, gdy dostaną się we władzę nieprzyjaciela, aż do ich ostatecznego uwolnienia i repatriacji.

Jeżeli powstanie wątpliwość co do przynależności osób, które wzięły udział w działaniach wojennych i wpadły w ręce nieprzyjaciela, do jednej z kategorii wyliczonych w artykule 4, osoby te korzystać będą z ochrony niniejszej Konwencji do chwili, gdy właściwy sąd ustali ich sytuację prawną.

Artykuł 6

Wysokie Umawiające się Strony będą niezależnie od układów wyraźnie przewidzianych w artykułach 10, 23, 28, 33, 60, 65, 67, 72, 73, 75, 109, 110, 118, 119, 122, 132, zawierać jeszcze inne układy specjalne w każdej sprawie, która wydaje się im odpowiednia do oddzielnego uregulowania. Żaden układ specjalny nie może pogorszyć sytuacji jeńców uregulowanej przez niniejszą Konwencję ani ograniczać przyznanych im przez nią praw.

Jeńcy wojenni będą korzystali z dobrodziejstw tych układów dopóty, dopóki Konwencja będzie się do nich stosowała, z zastrzeżeniem przeciwnych postanowień zawartych wyraźnie w powyższych układach lub w układach późniejszych albo z zastrzeżeniem korzystniejszych środków przedsięwziętych w stosunku do nich przez jedną lub drugą stronę w konflikcie.

Artykuł 7

Jeńcy wojenni nie będą mogli w żadnym razie zrzec się częściowo lub całkowicie praw zapewnionych im przez niniejszą Konwencję i ewentualnie przez układy specjalne, przewidziane w artykule poprzednim.

Artykuł 8

Konwencja niniejsza stosowana będzie przy współdziałaniu i pod kontrolą Mocarstw opiekuńczych powołanych do obrony interesów stron w konflikcie. W tym celu Mocarstwa opiekuńcze będą mogły wyznaczyć poza swym personelem dyplomatycznym i konsularnym delegatów spośród swych własnych obywateli lub spośród obywateli innych Mocarstw neutralnych. Ci delegaci powinni uzyskać zgodę Mocarstwa, przy którym będą wykonywali swą misję.

Strony w konflikcie będą w możliwie najszerszej mierze ułatwiać przedstawicielom lub delegatom Mocarstw opiekuńczych wypełnianie ich zadań.

Przedstawiciele lub delegaci Mocarstw opiekuńczych nie powinni w żadnym przypadku wykraczać poza ramy swej misji, określonej przez niniejszą Konwencję; powinni oni w szczególności brać pod uwagę bezwzględne wymagania bezpieczeństwa Państwa, przy którym wykonują swe funkcje.

Artykuł 9

Postanowienia niniejszej Konwencji nie stanowią przeszkody dla działalności humanitarnej Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża, jak również każdej innej bezstronnej organizacji humanitarnej, prowadzonej w celu opieki nad jeńcami wojennymi i udzielania im pomocy za zgodą zainteresowanych Stron w konflikcie.

Artykuł 10

Wysokie Umawiające się Strony będą mogły w każdym czasie porozumieć się co do powierzenia zadań, przypadających na mocy niniejszej Konwencji Mocarstwom opiekuńczym, jakiejś organizacji, dającej wszelką rękojmię bezstronności i sprawności.

Jeżeli jeńcy wojenni nie korzystają lub przestali korzystać z jakiegokolwiek powodu z działalności Mocarstwa opiekuńczego albo organizacji wyznaczonej zgodnie z ustępem pierwszym, Mocarstwo zatrzymujące powinno zwrócić się do jakiegoś Państwa neutralnego lub do takiej organizacji o podjęcie się funkcji, przypadających na mocy niniejszej Konwencji Mocarstwom opiekuńczym, wyznaczonym przez Strony w konflikcie.

Jeżeli nie uda się w ten sposób zapewnić ochrony, Mocarstwo zatrzymujące powinno się zwrócić do jakiejś organizacji humanitarnej, jak Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, o podjęcie się zadań humanitarnych przypadających na mocy niniejszej Konwencji Mocarstwom opiekuńczym albo też powinno przyjąć usługi zaofiarowane przez taką organizację, z zastrzeżeniem postanowień niniejszego artykułu.

Każde Mocarstwo neutralne lub każda organizacja, do której zwróciło się zainteresowane Mocarstwo lub która zaofiarowała swe usługi w celach wyżej wymienionych, powinny działać z poczuciem odpowiedzialności, jaką ponoszą wobec Strony w konflikcie, do której należą osoby podlegające ochronie przez niniejszą Konwencję, oraz powinny dawać dostateczną rękojmię swej zdolności do podjęcia się wymienionych funkcji i ich bezstronnego spełniania.

Nie wolno naruszyć powyższych postanowień drogą specjalnej umowy między Mocarstwami, z których jedno byłoby chociaż przejściowo ograniczone w stosunku do drugiego Mocarstwa lub jego sprzymierzeńców w swej swobodzie rokowań na skutek wydarzeń wojennych, zwłaszcza w przypadku okupacji całości lub znacznej części swojego terytorium.

Ilekoć w Konwencji niniejszej jest mowa o Mocarstwie opiekuńczym, należy przez to rozumieć także zastępujące je organizacje w rozumieniu artykułu niniejszego.

Artykuł 11

Mocarstwa opiekuńcze zaofiarują swe dobre usługi w celu załatwienia sporu, ilekoć uznają, że leży to w interesie osób podlegających ochronie, a w szczególności w razie braku zgody między Stronami w konflikcie co do stosowania lub wykładni postanowień niniejszej Konwencji.

W tym celu każde z Mocarstw opiekuńczych będzie mogło na prośbę jednej ze Stron lub z własnej inicjatywy zaproponować Stronom w konflikcie zwołanie, ewentualnie na odpowiednio wybranym neutralnym terytorium, konferencji ich przedstawiciela, a zwłaszcza władz zajmujących się sprawami jeńców wojennych. Strony w konflikcie obowiązane są zastosować się do takich propozycji. Mocarstwa opiekuńcze będą mogły wówczas zaproponować Stronom w konflikcie, aby zgodziły się na udział w tej konferencji osobistości należącej do jednego z Mocarstw neutralnych albo delegowanej przez Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża.

Tytuł II

Ogólna ochrona jeńców wojennych

Artykuł 12

Jeńcy wojenni znajdują się we władzy Mocarstwa nieprzyjacielskiego, a nie we władzy poszczególnych osób lub oddziałów wojskowych, które wzięły ich do niewoli. Niezależnie od istniejącej odpowiedzialności indywidualnej, za traktowanie jeńców wojennych odpowiada Mocarstwo zatrzymujące.

Jeńcy wojenni mogą być przekazani przez Mocarstwo zatrzymujące tylko Mocarstwu, które jest stroną Konwencji, i to dopiero wówczas, gdy Mocarstwo zatrzymujące upewniło się, że dane Mocarstwo pragnie i jest zdolne stosować Konwencję. Po przekazaniu w ten sposób jeńców Mocarstwo, które zgodziło się ich przejąć, będzie odpowiedzialne za stosowanie Konwencji przez czas sprawowania nad nimi opieki.

Gdyby jednak to Mocarstwo nie spełniało w jakimś ważnym punkcie swego obowiązku wykonania postanowień Konwencji, Mocarstwo, które przekazało jeńców wojennych, powinno na skutek zawiadomienia go o tym przez Mocarstwo opiekuńcze przedsięwziąć skuteczne środki dla zaradzenia sytuacji lub zażądać przekazania mu z powrotem jeńców wojennych. Takiemu żądaniu należy uczynić zadość.

Artykuł 13

Jeńcy wojenni powinni być zawsze traktowani w sposób humanitarny. Wszelkie bezprawne działanie lub zaniechanie ze strony Mocarstwa zatrzymującego, powodujące śmierć lub poważne zagrożenie zdrowia jeńca wojennego znajdującego się w jego władzy, jest zakazane i uważane będzie za ciężkie naruszenie niniejszej Konwencji. W szczególności żaden jeńiec wojenny nie może być okaleczony fizycznie ani poddany doświadczeniom lekarskim lub naukowym jakiegokolwiek rodzaju, które nie są uzasadnione leczeniem tego jeńca i nie leżą w jego interesie.

Jeńcy wojenni powinni być również stale chronieni zwłaszcza przed każdym aktem gwałtu lub zastraszenia, przed zniewagami i ciekawością publiczną. Środki odwetowe względem nich są zabronione.

Artykuł 14

Jeńcy wojenni mają we wszelkich okolicznościach prawo do poszanowania swej osoby i czci. Kobiety powinny być traktowane ze wszystkimi względami należnymi ich płci. W każdym przypadku przysługuje im traktowanie równie korzystne jak mężczyznom.

Jeńcy wojenni zachowują pełną zdolność cywilną, jaką posiadali w chwili wzięcia ich do niewoli. Mocarstwo zatrzymujące będzie mogło ograniczyć korzystanie z tych praw na swoim terytorium lub poza jego granicami tylko w stopniu wymaganym przez niewolę.

Artykuł 15

Mocarstwo zatrzymujące jeńców wojennych obowiązane będzie do bezpłatnego ich utrzymania i dostarczania im bezpłatnie opieki lekarskiej, jakiej wymaga stan ich zdrowia.

Artykuł 16

Z uwzględnieniem postanowień niniejszej Konwencji dotyczących stopni wojskowych i płci oraz z zastrzeżeniem traktowania uprzywilejowanego, przysługującego jeńcom wojennym ze względu na stan ich zdrowia, wiek lub kwalifikacje zawodowe, wszyscy jeńcy powinni być traktowani przez Mocarstwo zatrzymujące jednakowo, bez żadnej na ich niekorzyść różnicy z powodu rasy, narodowości, religii, poglądów politycznych lub z innego powodu tego rodzaju.

Tytuł III

Niewola

Dział I

Początek niewoli

Artykuł 17

Każdy jeńiec wojenny obowiązany jest podać, będąc przesłuchiwany, tylko swoje nazwisko, imiona, stopień wojskowy, datę urodzenia i numer książeczki wojskowej lub w braku tego równorzędne dane.

W razie umyślnego naruszenia tego przepisu jeńiec może narazić się na ograniczenie mu korzyści, przysługujących jeńcom w jego stopniu lub na jego stanowisku. Każda Strona w konflikcie obowiązana jest wydać każdej osobie podlegającej jej jurysdykcji, a mogącej stać się jeńcem wojennym, kartę tożsamości, podającą nazwisko, imiona, stopień, numer książeczki wojskowej lub równorzędne dane oraz datę urodzenia. Ta karta tożsamości może zawierać ponadto podpis lub odciski palców albo jedno i drugie, jak również wszelkie inne dane dotyczące członków sił zbrojnych, jakie Strony w konflikcie zechcą dodatkowo zamieścić. W miarę możliwości karta będzie miała wymiary 6,5 x 10 cm i zostanie wystawiona w dwóch egzemplarzach. Jeńiec wojenny powinien okazywać tę kartę tożsamości na każde żądanie, jednak w żadnym razie nie wolno mu jej odbierać.

Nie wolno stosować żadnych tortur fizycznych lub moralnych ani wywierać żadnego przymusu na jeńcach wojennych w celu uzyskania od nich jakichkolwiek informacji. Nie wolno grozić jeńcom, którzy odmówią odpowiedzi, ani ich obrażać, ani narażać na nieprzyjemności lub szkody jakiejkolwiek natury.

Jeńcy wojenni, którzy na skutek swego stanu fizycznego lub psychicznego są niezdolni do stwierdzenia swej tożsamości, będą przekazani służbie zdrowia. Tożsamość tych jeńców zostanie ustalona wszelkimi możliwymi środkami, z zastrzeżeniem postanowień ustępu poprzedniego.

Przesłuchanie jeńców wojennych odbywać się będzie w zrozumiałym dla nich języku.

Artykuł 18

Wszystkie rzeczy i przedmioty osobistego użytku, z wyjątkiem broni, koni, sprzętu wojskowego i dokumentów wojskowych, pozostawione będą w posiadaniu jeńców wojennych, jak również hełmy metalowe, maski przeciwgazowe i wszystkie inne przedmioty, które dano im dla ochrony osobistej. Pozostaną również w ich posiadaniu rzeczy i przedmioty, służące do ich ubrania i wyżywienia, nawet jeżeli należą one do ich oficjalnego ekwipunku wojskowego.

Jeńcy wojenni nie mogą znaleźć się nigdy bez dokumentów tożsamości. Mocarstwo zatrzymujące dostarczy tych dokumentów tym, którzy ich nie posiadają.

Nie wolno odbierać jeńcom wojennym dystynkcji wojskowych, oznak przynależności państwowej, odznaczeń oraz przedmiotów, posiadających głównie wartość osobistą lub uczuciową.

Pieniądze, które jeńcy wojenni posiadają przy sobie, mogą im być odebrane wyłącznie na rozkaz oficera po uprzednim wpisaniu odnośnych sum i danych dotyczących ich właścicieli do specjalnego rejestru oraz po wydaniu właścicielowi szczegółowego pokwitowania z czytelnie wypisanym nazwiskiem i stopniem wojskowym oraz oznaczeniem jednostki wojskowej osoby, która wystawiła pokwitowanie. Kwoty w walucie Mocarstwa zatrzymującego lub wymienione na tę walutę na prośbę jeńca zapisane będą na dobro rachunku jeńca zgodnie z artykułem 64.

Mocarstwo zatrzymujące może odebrać jeńcom wojennym przedmioty wartościowe tylko ze względów bezpieczeństwa. W tym przypadku stosuje się takie same postępowanie jak przy odbiorze kwot pieniężnych.

Przedmioty te, jak również odebrane pieniądze, które są w innej walucie niż waluta Mocarstwa zatrzymującego i o ile właściciel nie poprosił o ich wymianę, będą przechowane przez Mocarstwo zatrzymujące i zwrócone jeńcowi w pierwotnej postaci po zwolnieniu go z niewoli.

Artykuł 19

Jeńcy wojenni zostaną w jak najkrótszym czasie po wzięciu ich do niewoli ewakuowani do obozów, położonych w takiej odległości od strefy walk, aby znaleźli się poza niebezpieczeństwem.

W strefie niebezpiecznej mogą znajdować się czasowo tylko tacy jeńcy wojenni, którzy na skutek ran lub chorób byliby narażeni na większe niebezpieczeństwo przez ewakuację niż przez pozostanie na miejscu.

Do czasu ewakuacji ze strefy walk jeńcy wojenni nie będą niepotrzebnie narażani na niebezpieczeństwo.

Artykuł 20

Ewakuacja jeńców wojennych odbywać się będzie zawsze w sposób humanitarny i w podobnych warunkach, w jakich odbywa się translokacja wojsk Mocarstwa zatrzymującego.

Mocarstwo zatrzymujące dostarczy ewakuowanym jeńcom wojennym wody do picia i żywności w dostatecznej ilości, jak również odzieży i koniecznej pomocy lekarskiej; przedsięwzięcie ono wszelkie odpowiednie środki ostrożności w celu zapewnienia jeńcom bezpieczeństwa podczas ewakuacji oraz sporządzi możliwie najwcześniej listę ewakuowanych jeńców.

Jeżeli jeńcy wojenni będą musieli przejść podczas ewakuacji przez obozy przejściowe, pobyt ich w tych obozach będzie możliwie najkrótszy.

Dział II

Internowanie jeńców wojennych

Rozdział I

Postanowienia ogólne

Artykuł 21

Mocarstwo zatrzymujące może internować jeńców wojennych. Może ono nałożyć na nich obowiązek niewydalania się poza pewne granice obozu, w którym są internowani, albo - jeżeli obóz jest ogrodzony - nieprzekraczania jego obrębu. Z zastrzeżeniem postanowień niniejszej Konwencji dotyczących sankcji karnych i dyscyplinarnych, jeńcy ci mogą być zamknięci lub trzymani w odosobnieniu tylko wówczas, gdyby się to okazało niezbędne dla ochrony ich zdrowia; stan ten w żadnym przypadku nie może trwać dłużej niż wymagają tego okoliczności, które wywołały jego konieczność.

Jeńcy wojenni mogą być częściowo lub zupełnie zwolnieni na słowo lub na podstawie zobowiązania, jeżeli ustawy Mocarstwa, do którego należą, na to zezwalają. Środek ten będzie stosowany zwłaszcza w przypadkach, w których może przyczynić się do poprawy stanu zdrowia jeńców. Żaden jeńiec nie będzie zmuszony do wyrażania swej zgody na zwolnienie go na słowo lub na podstawie zobowiązania.

Z chwilą rozpoczęcia działań wojennych każda Strona w konflikcie zawiadomi Stronę przeciwną o ustawach i przepisach zezwalających lub zakazujących jej obywatelom przyjmować zwolnienie na słowo lub na podstawie zobowiązania. Jeńcy, zwolnieni na słowo lub na podstawie zobowiązania zgodnie z ustawami i przepisami, które zostały w ten sposób podane do wiadomości, będą zobowiązani swym honorem osobistym do skrupulatnego

wykonania przyjętych na siebie zobowiązań zarówno wobec Mocarstwa, do którego należą, jak również wobec Mocarstwa, które ich wzięło do niewoli. W takich przypadkach Mocarstwo, do którego należą, nie będzie mogło ani żądać, ani przyjmować od nich żadnych usług, sprzecznych z danym słowem lub zaciągniętym zobowiązaniem.

Artykuł 22

Jeńcy wojenni mogą być internowani w pomieszczeniach znajdujących się na lądzie stałym i dających wszelkie gwarancje higieny i zdrowotności; z wyjątkiem przypadków specjalnych usprawiedliwionych interesem samych jeńców, nie będą oni internowani w więzieniach karnych.

Jeńcy wojenni, internowani w okręgach niezdrowych albo takich, których klimat jest dla nich szkodliwy, będą w jak najkrótszym czasie przeniesieni do okolic o odpowiedniejszym klimacie.

Mocarstwo zatrzymujące zgrupuje jeńców wojennych w obozach lub oddziałach obozowych według ich narodowości, języka i obyczajów z zastrzeżeniem, że jeńcy ci nie będą odseparowani od jeńców wojennych, należących do sił zbrojnych, w których służyli w chwili dostania się do niewoli, chyba że się na to zgodzą.

Artykuł 3

Żaden jeńiec wojenny nie może być nigdy wysłany do okręgów lub zatrzymany w okręgach, w których byłby narażony na ostrzeliwanie ze strefy walk, ani nie może być użyty do ochrania swoję obecnością pewnych punktów lub okręgów przed działaniami wojennymi.

Jeńcy wojenni korzystać będą w takim samym stopniu jak miejscowa ludność cywilna z pomieszczeń, chroniących przed bombardowaniem lotniczym i przed innymi niebezpieczeństwami wojny; z wyjątkiem tych, którzy biorą udział w ochronie kwater przed tym niebezpieczeństwem, jeńcy wojenni mogą udawać się do schronów możliwie jak najszybciej po ogłoszeniu alarmu. Wszelkie inne środki, podjęte dla ochrony ludności, stosują się również do nich.

Mocarstwa zatrzymujące będą sobie wzajemnie podawać do wiadomości za pośrednictwem Mocarstw opiekuńczych wszelkie potrzebne dane o położeniu geograficznym obozów jeńców wojennych.

Kiedy tylko pozwolą na to względy wojskowe, obozy jeńców wojennych będą oznaczone w dzień literami PG lub PW, umieszczonymi w taki sposób, aby były wyraźnie widoczne z powietrza; jednakże zainteresowane Mocarstwa mogą zgodzić się na ustalenie innego sposobu znakowania. Tylko obozy jeńców wojennych mogą być oznaczone w ten sposób.

Artykuł 24

Obozy przejściowe albo rozdzielcze o charakterze stałym będą urządzone w warunkach podobnych do tych, jakie przewidziane są w niniejszej części; jeńcy wojenni korzystać w nich będą z takiego samego traktowania jak i w innych obozach.

Rozdział II

Pomieszczenia, wyżywienie i odzież jeńców wojennych

Artykuł 25

Warunki zakwaterowania jeńców wojennych będą tak samo korzystne jak warunki zapewnione wojskom Mocarstwa zatrzymującego, zakwaterowanym w tym samym okręgu. Warunki te powinny uwzględniać obyczaje i zwyczaje jeńców i nie powinny być w żadnym razie szkodliwe dla ich zdrowia.

Powyższe postanowienia stosuje się mianowicie do pomieszczeń sypialnych jeńców wojennych, jeżeli chodzi zarówno o powierzchnię ogólną i minimum kubatury, jak i o urządzenia oraz posłania włącznie z kocami.

Lokale przeznaczone do użytku zarówno indywidualnego, jak zbiorowego jeńców wojennych, powinny być całkowicie zabezpieczone przed wilgocią, dostatecznie opalane i oświetlane, zwłaszcza między zapadaniem zmroku a porą gaszenia światła. Powinny być powzięte wszelkie środki ostrożności przeciwko niebezpieczeństwu pożaru.

We wszystkich obozach, w których jeńcy wojenni znajdują się równocześnie z więźniami, powinny być dla nich zarezerwowane oddzielne pomieszczenia sypialne.

Artykuł 26

Podstawowa dzienna racja żywnościowa powinna być wystarczająca ilościowo i jakościowo oraz dostatecznie urozmaicona, aby utrzymać jeńców w dobrym zdrowiu i zapobiec utracie wagi i zaburzeniom powstającym z niedostatecznego odżywienia. Należy również uwzględnić sposób odżywiania, do którego jeńcy są przyzwyczajeni.

Mocarstwo zatrzymujące dostarczy pracującym jeńcom wojennym dodatkowej żywności potrzebnej dla wykonywania pracy, przy której są zatrudnieni.

Woda do picia będzie dostarczona jeńcom wojennym w dostatecznej ilości. Używanie tytoniu będzie dozwolone.

W miarę możliwości jeńcy wojenni będą brali udział w przygotowywaniu swych posiłków; w tym celu będą mogli być zatrudnieni w kuchniach. Otrzymają ponadto możliwość przyrządzania osobiście dodatkowej żywności będącej w ich posiadaniu.

Odpowiednie lokale będą oddane do użytku na jadalnie i kasyna.

Wszelkie zbiorowe kary dyscyplinarne dotyczące wyżywienia są zakazane.

Artykuł 27

Mocarstwo zatrzymujące dostarczy jeńcom wojennym odzież, bieliznę i obuwie w wystarczającej ilości z uwzględnieniem klimatu miejscowości, w której przebywają. Mundury armii nieprzyjacielskich, zdobyte przez Mocarstwo zatrzymujące, użyte będą jako odzież dla jeńców wojennych, jeżeli będą odpowiadać klimatowi kraju.

Mocarstwo zatrzymujące zapewni regularną zmianę i naprawę tych rzeczy. Pracujący jeńcy wojenni otrzymają ponadto odpowiednią odzież wszędzie, gdzie charakter pracy tego wymaga.

Artykuł 28

We wszystkich obozach urządzone będą kantyny, w których jeńcy wojenni będą mogli nabywać produkty żywnościowe, przedmioty codziennego użytku, mydło i tytoń, których cena sprzedaży nie powinna w żadnym razie przekraczać miejscowych cen rynkowych.

Zyski z kantyn będą przeznaczane na rzecz jeńców wojennych; w tym celu zostanie utworzony specjalny fundusz. Mąż zaufania będzie miał prawo współpracować w administrowaniu kantyną i w zarządzaniu tym funduszem.

Przy rozwiązywaniu obozu saldo kredytowe funduszu specjalnego przekazane zostanie międzynarodowej organizacji humanitarnej w celu użycia go na rzecz jeńców wojennych tej samej narodowości co jeńcy, którzy przyczynili się do utworzenia tego funduszu. W przypadku ogólnej repatriacji zyski te zachowa Mocarstwo zatrzymujące, chyba że inaczej postanowi umowa, zawarta między zainteresowanymi Mocarstwami.

Rozdział III

Higiena i opieka lekarska

Artykuł 29

Mocarstwo zatrzymujące zobowiązane będzie przedsięwziąć wszelkie środki higieny, niezbędne dla zapewnienia czystości i zdrowotności obozów oraz dla zapobieżenia epidemiom.

Jeńcy wojenni będą mieli dla swego użytku w dzień i w nocy urządzenia, odpowiadające wymaganiom higieny i utrzymywane stale w czystości. W obozach, w których przebywają jeńcy wojenni, powinny być dla nich zarezerwowane oddzielne urządzenia tego rodzaju.

Ponadto, niezależnie od kąpiei i natrysków, które powinny znajdować się w obozach, należy dostarczać jeńcom wojennym wody i mydła w dostatecznej ilości do utrzymania w czystości ciała i do prania bielizny; potrzebne urządzenia, ułatwienia i czas zostaną im w tym celu zapewnione.

Artykuł 30

Każdy obóz posiadać będzie odpowiednią izbę chorych, w której jeńcy wojenni otrzymają potrzebną im opiekę i odpowiednie pożywienie dietetyczne. W razie potrzeby odrębne pomieszczenia zarezerwowane będą dla chorych dotkniętych chorobami zakaźnymi lub umysłowymi.

Jeńcy wojenni dotknięci poważną chorobą albo których stan wymaga specjalnego leczenia, operacji lub leczenia szpitalnego, muszą być przyjęci do każdego zakładu wojskowego lub cywilnego odpowiedniego dla ich leczenia, nawet jeżeli ich repatriacja przewidziana jest w bliskiej przyszłości. Specjalne ułatwienia będą przyznane w celu otoczenia opieką inwalidów, zwłaszcza niewidomych, oraz w celu ich leczenia i przeszkolenia do czasu repatriacji.

Jeńcy wojenni leczeni będą przede wszystkim przez personel lekarski swojego Mocarstwa, będący o ile możliwe, tej samej narodowości.

Nie wolno czynić przeszkód jeńcom wojennym w udawaniu się do władz lekarskich na badanie. Na prośbę każdego jeńca, który odbył kurację, władze zatrzymujące wręczą mu oficjalne zaświadczenie, stwierdzające charakter jego ran lub choroby oraz okres i rodzaj leczenia. Duplikat tego zaświadczenia wysłany zostanie do Centralnego Biura jeńców wojennych.

Koszty leczenia włącznie z kosztami wszelkich przyrządów potrzebnych dla utrzymania jeńców wojennych w dobrym stanie zdrowia, a w szczególności koszty protez, sztucznych zębów itp. oraz okularów, obciążać będą Mocarstwo zatrzymujące.

Artykuł 31

Badania lekarskie jeńców wojennych odbywać się będą co najmniej raz na miesiąc. Obejmą one sprawdzenie i rejestrację wagi każdego jeńca. Przedmiotem badań będzie w szczególności sprawdzenie ogólnego stanu zdrowia, odżywienia i czystości, jak również wykrywanie chorób zakaźnych, a zwłaszcza gruźlicy, malarii oraz chorób wenerycznych. W tym celu stosowane będą wszystkie najskuteczniejsze metody rozporządzalne, np. okresowe seryjne zdjęcia rentgenowskie na mikrofilmie dla wykrycia gruźlicy w samym zaczątkach.

Artykuł 32

Mocarstwo zatrzymujące może zażądać od jeńców wojennych, nie należących do służby zdrowia ich sił zbrojnych, a będących lekarzami, dentystami, sanitariuszami lub sanitariuszkami, aby wykonywali swe funkcje na rzecz jeńców wojennych, przynależnych do

tego samego Państwa. W tym przypadku pozostaną oni jeńcami wojennymi, jednak powinni być traktowani w taki sam sposób jak odpowiedni członkowie personelu lekarskiego zatrzymani przez dane Mocarstwo. Będą oni zwolnieni od każdej innej pracy, którą można by im nakazać w myśl artykułu 49.

Rozdział IV

Personel lekarski i duchowny zatrzymany dla niesienia pomocy jeńcom wojennym

Artykuł 33

Członkowie personelu sanitarnego i duchownego, zatrzymani przez władze danego Mocarstwa w celu niesienia pomocy jeńcom wojennym, nie będą uważani za jeńców wojennych. Będą oni jednak korzystali przynajmniej ze wszystkich uprawnień oraz ochrony, przewidzianych w niniejszej Konwencji, jak również ze wszystkich ułatwień, koniecznych dla umożliwienia im niesienia pomocy lekarskiej i duchownej jeńcom wojennym.

Będą oni nadal wykonywali w ramach ustaw i regulaminów wojskowych Mocarstwa zatrzymującego, pod kierunkiem jego właściwych organów i zgodnie ze swoim sumieniem zawodowym, swe funkcje lekarskie lub duchowne na rzecz jeńców wojennych należących przede wszystkim do sił zbrojnych, do których oni sami należą. Będą oni korzystali ponadto z następujących ułatwień przy wykonywaniu swych zadań lekarskich lub duchownych:

- a) Upoważnieni będą do odwiedzania regularnie jeńców wojennych znajdujących się w oddziałach pracy lub szpitalach położonych poza obozem. W tym celu władza zatrzymująca przydzieli im do dyspozycji konieczne środki komunikacji.
- b) W każdym obozie lekarz wojskowy posiadający starszeństwo w najwyższej randze będzie odpowiedzialny wobec władz wojskowych obozu za wszystko, co dotyczy działalności zatrzymanego personelu sanitarnego. W tym celu zaraz po rozpoczęciu działań wojennych Strony w konflikcie ustalą na podstawie porozumienia, jak odpowiadają sobie wzajemnie rangi ich personelu sanitarnego oraz personelu stowarzyszeń wymienionych w artykule 26 Konwencji Genewskiej z dnia 12 sierpnia 1949 roku o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych. Lekarz ten oraz kapelani będą mieli bezpośredni dostęp do właściwych władz obozowych we wszystkich sprawach wchodzących w zakres ich misji. Te ostatnie udzielą im wszelkich potrzebnych ułatwień w prowadzeniu korespondencji w tych sprawach.
- c) Zatrzymanego personelu, jakkolwiek podlega on wewnętrznej dyscyplinie obozu, w którym się znajduje, nie będzie można zmuszać do żadnej pracy nie związanej z jego misją lekarską lub religijną.

W trakcie działań wojennych Strony w konflikcie porozumieją się co do ewentualnej wymiany zatrzymanego personelu i ustalą warunki tej wymiany.

Żadne z powyższych postanowień nie zwalnia Mocarstwa zatrzymującego od obowiązków wobec jeńców wojennych w dziedzinie opieki lekarskiej i duchownej.

Rozdział V

Religia, zajęcia intelektualne i fizyczne

Artykuł 34

Jeńcom wojennym pozostawi się pełną swobodę wykonywania praktyk religijnych, włącznie z udziałem w nabożeństwach swojego wyznania, pod warunkiem zastosowania się do przepisów porządkowych wydanych przez władze wojskowe.

Zarezerwowane będą odpowiednie lokale dla odbywania nabożeństw.

Artykuł 35

Kapelanom, którzy znaleźli się we władzy Mocarstwa nieprzyjacielskiego i którzy pozostaną lub zostaną zatrzymani w celu niesienia pomocy jeńcom wojennym, wolno będzie swobodnie wykonywać funkcje religijne wśród współwyznawców zgodnie z ich potrzebami religijnymi. Będą oni rozmieszczeni w poszczególnych obozach i oddziałach pracy, w których znajdują się jeńcy wojenni, należący do tych samych sił zbrojnych, mówiący tym samym językiem lub wyznający tę samą religię. Będą oni korzystali z niezbędnych ułatwień, a w szczególności ze środków komunikacji przewidzianych w artykule 33, w celu odwiedzania jeńców wojennych znajdujących się poza ich obozem. Będą oni mogli swobodnie korespondować, z zastrzeżeniem cenzury, w sprawach dotyczących ich działalności duszpasterskiej z władzami kościelnymi Mocarstwa zatrzymującego i międzynarodowymi organizacjami religijnymi. Listy i karty pocztowe wysyłane w tym celu nie będą zaliczane do normy przewidzianej w artykule 71.

Artykuł 36

Jeńcy wojenni, którzy są duchownymi wyznań religijnych, a nie byli kapelanami w swej własnej armii, otrzymują, niezależnie od swojego wyznania, zezwolenie na swobodne wykonywanie swych funkcji religijnych wśród współwyznawców. Będą oni traktowani w tym celu jak zatrzymani przez dane Mocarstwo kapelani. Nie będą oni zmuszani do żadnej innej pracy.

Artykuł 37

Jeżeli jeńcy wojenni nie mają możliwości korzystania z pomocy zatrzymanego kapelana lub jeńca będącego duchownym ich wyznania, do pełnienia tych funkcji wyznaczony zostanie na prośbę zainteresowanych jeńców duchowny ich własnego bądź podobnego wyznania, a w braku takiego duchownego - osoba świecka o odpowiednich kwalifikacjach, jeżeli to jest dopuszczalne z punktu widzenia wyznaniowego. Wyznaczenie takiej osoby wymaga zezwolenia Mocarstwa zatrzymującego i będzie mogło nastąpić po uzgodnieniu z zainteresowanymi jeńcami, a gdyby to było konieczne - za zezwoleniem miejscowych władz duchownych tego samego wyznania. Osoba wyznaczona w ten sposób będzie musiała zastosować się do wszystkich zarządzeń wydanych przez Mocarstwo zatrzymujące w celu zabezpieczenia dyscypliny i bezpieczeństwa wojskowego.

Artykuł 38

Mocarstwo zatrzymujące popierać będzie działalność intelektualną, wychowawczą, rozrywkową i sportową jeńców wojennych, mając na względzie upodobania osobiste każdego jeńca; podejmie ono niezbędne środki dla zapewnienia wykonywania tej działalności, oddając do dyspozycji jeńców odpowiednie pomieszczenia i odpowiedni sprzęt.

Jeńcy wojenni powinni mieć możliwość uprawiania ćwiczeń fizycznych, włączając w to sport, zabawy i korzystanie z otwartej przestrzeni. We wszystkich obozach zarezerwowane będą na ten cel dostateczne tereny.

Rozdział VI

Dyscyplina

Artykuł 39

Każdy obóz jeńców wojennych będzie się znajdował pod bezpośrednią władzą odpowiedzialnego oficera należącego do regularnej armii Mocarstwa zatrzymującego. Oficer ten będzie posiadał tekst niniejszej Konwencji, będzie czuwał nad tym, aby jej postanowienia były znane personelowi, który znajduje się pod jego rozkazami, oraz będzie odpowiedzialny za wykonanie Konwencji pod kontrolą swego rządu.

Jeńcy wojenni, z wyjątkiem oficerów, powinni salutować wszystkim oficerom Mocarstwa zatrzymującego i okazywać im zewnętrzne oznaki szacunku, przewidziane w przepisach, obowiązujących w ich własnej armii.

Oficerowie - jeńcy wojenni obowiązani są salutować tylko oficerom wyższego stopnia Mocarstwa zatrzymującego; są oni jednak obowiązani do salutowania komendantowi obozu niezależnie od jego stopnia.

Artykuł 40

Dozwolone będzie noszenie oznak rangi i przynależności państwowej oraz odznaczeń.

Artykuł 41

Tekst niniejszej Konwencji, tekst załączników oraz teksty wszelkich układów specjalnych, przewidzianych w art. 6, wywieszane będą w każdym obozie, w języku jeńców wojennych, w miejscach dostępnych dla nich wszystkich. Na prośbę jeńców, którzy nie mają możliwości zapoznania się z wywieszonym tekstem, tekst ten zostanie im zakomunikowany.

Przepisy, rozkazy, zawiadomienia oraz wszelkiego rodzaju obwieszczenia dotyczące zachowania się jeńców wojennych będą im komunikowane w zrozumiałym dla nich języku; będą one również wywieszane w wyżej przewidzianych warunkach, a mężowie zaufania otrzymają oddzielne egzemplarze. Wszelkie rozkazy i zarządzenia odnoszące się do jeńców indywidualnie powinny również być wydawane w języku dla nich zrozumiałym.

Artykuł 42

Użycie broni przeciwko jeńcom wojennym, a w szczególności przeciwko tym, którzy zbiegają lub usiłują zbiec, powinno być ostatecznym środkiem, zawsze poprzedzonym przez stosowne do okoliczności uprzedzenie.

Rozdział VII

Stopnie jeńców wojennych

Artykuł 43

Z chwilą rozpoczęcia działań wojennych Strony w konflikcie zakomunikują sobie nawzajem tytuły i stopnie wszystkich osób wspomnianych w artykule 4 niniejszej Konwencji, w celu zapewnienia jednakowego traktowania jeńców tych równorzędnych stopni; jeżeli tytuły i stopnie utworzone zostaną później, zostaną one zakomunikowane w analogiczny sposób.

Mocarstwo zatrzymujące uzna awanse, przyznane jeńcom wojennym i zakomunikowane mu należycie przez Mocarstwo, do którego oni należą.

Artykuł 44

Oficerowie i równorzędni im jeńcy wojenni traktowani będą ze względami należnymi ich stopniowi i wiekowi.

Dla zapewnienia obsługi obozów oficerskich żołnierze-jeńcy wojenni tych samych sił zbrojnych i w miarę możliwości mówiący tym samym językiem będą tam przydzieleni w dostatecznej ilości, biorąc pod uwagę rangę oficerów i równorzędnych im jeńców; nie mogą być oni zmuszani do żadnej innej pracy.

Zarządzanie posiłkami przez samych oficerów będzie popierane wszelkimi sposobami.

Artykuł 45

Jeńcy wojenni nie będący oficerami i równorzędnymi im jeńcami traktowani będą ze względami należnymi ich randze i wiekowi.

Zarządzanie posiłkami przez samych jeńców popierane będzie wszelkimi sposobami.

Rozdział VIII

Przeniesienia jeńców wojennych po ich przybyciu do obozu

Artykuł 46

Przy podejmowaniu decyzji o przenoszeniu jeńców wojennych Mocarstwo zatrzymujące będzie brało pod uwagę dobro samych jeńców, a zwłaszcza starać się będzie o niezwiększanie trudności ich repatriacji.

Przenoszenie jeńców wojennych odbywać się będzie zawsze w sposób humanitarny i w warunkach nie gorszych od tych, w których odbywają się przesunięcia wojsk Mocarstwa zatrzymującego. Należy zawsze brać pod uwagę warunki klimatyczne, do których jeńcy wojenni są przyzwyczajeni, a warunki, w których dokonuje się przeniesienia, nie powinny być w żadnym przypadku szkodliwe dla ich zdrowia.

Mocarstwo zatrzymujące dostarczy jeńcom w czasie przenoszenia wody do picia i żywności, wystarczających dla utrzymania dobrego stanu zdrowia, jak również ubrania, kwaterunku i koniecznej opieki lekarskiej. Przedsięweźmie ono konieczne środki ostrożności, zwłaszcza w razie podróży morskiej lub powietrznej, aby zapewnić im bezpieczeństwo podczas przenoszenia i ustali przed wyjazdem pełną listę przenoszonych jeńców.

Artykuł 47

Jeńcy wojenni chorzy lub ranni nie będą przenoszeni dopóty, dopóki podróż zagrażałaby ich wyleczeniu, chyba że wymaga tego koniecznie ich bezpieczeństwo.

W razie zbliżenia się linii frontu do obozu, jeńcy wojenni, przebywający w tym obozie, przenoszeni będą tylko wówczas, jeśli ich przeniesienie będzie mogło się odbyć w warunkach dostatecznego bezpieczeństwa, albo jeżeli pozostanie na miejscu będzie niebezpieczniejsze od przeniesienia.

Artykuł 48

W przypadku przeniesienia jeńcy wojenni będą zawiadomieni oficjalnie o swym wyjeździe i o nowym adresie pocztowym; zawiadomienie to nastąpi tak wcześnie, aby mogli oni przygotować swój bagaż i uprzedzić rodzinę.

Będą oni mieli prawo zabrać swe rzeczy osobiste, korespondencję oraz paczki, nadesłane na ich adres; waga tych rzeczy może być ograniczona jeżeli tego wymagają warunki przeniesienia ciężaru, jaki jeńiec może nieść, jednak w żadnym razie dozwolona waga nie może przewyższyć 25 kg.

Korespondencja i paczki, adresowane do dawnego obozu jeńców, będą im bezzwłocznie przekazywane. Komendant obozu w porozumieniu z mężem zaufania podejmą niezbędne środki w celu zapewnienia przewiezienia wspólnego majątku jeńców wojennych oraz bagażu, którego jeńcy nie mogliby zabrać ze sobą z powodu ograniczenia, zarządzonego na mocy drugiego ustępu niniejszego artykułu.

Wydatki, spowodowane przeniesieniem, obciążą Mocarstwo zatrzymujące.

Dział III

Praca jeńców wojennych

Artykuł 49

Mocarstwo zatrzymujące może korzystać z pracy zdrowych jeńców wojennych, biorąc pod uwagę ich wiek, płeć i stopień, jak również ich zdarność fizyczną, a to zwłaszcza w celu zachowania ich w dobrym stanie fizycznym i psychicznym.

Od jeńców wojennych - podoficerów można tylko wymagać wykonywania prac nadzorczych. Ci, od których nie wymaga się tego, mogą prosić o przydzielenie innej pracy, która im odpowiada i którą otrzymają w miarę możliwości.

Jeżeli oficerowie lub równorzędne im osoby proszą o pracę, która im odpowiada, powinni w miarę możliwości otrzymać ją. W żadnym razie nie wolno ich zmuszać do pracy.

Artykuł 50

Poza pracami, związanymi z administracją, urządzeniem lub utrzymaniem obozu można wymagać od jeńców wojennych wykonywania tylko prac należących do niżej wymienionych rodzajów:

- a) rolnictwo;
- b) przemysł związany z produkcją i wydobywaniem surowców oraz przemysł fabryczny, z wyjątkiem przemysłu metalowego, maszynowego i chemicznego oraz robót publicznych i budowlanych o charakterze wojskowym lub o przeznaczeniu wojskowym;
- c) komunikacja i administracja nie mające charakteru lub przeznaczenia wojskowego;
- d) działalność handlowa lub artystyczna;
- e) służba domowa;
- f) służba publiczna nie mająca charakteru lub przeznaczenia wojskowego.

W przypadku naruszenia powyższych przepisów jeńcy wojenni mogą korzystać z prawa skargi zgodnie z artykułem 78.

Artykuł 51

Jeńcy wojenni powinni korzystać z odpowiednich warunków pracy, w szczególności w zakresie mieszkania, odżywiania, ubrania i wyposażenia; warunki te nie powinny ustępować warunkom, z jakich korzystają obywatele Mocarstwa zatrzymującego, zatrudniani przy analogicznych pracach; będzie się również brało pod uwagę warunki klimatyczne.

Mocarstwo zatrzymujące, które korzysta z pracy jeńców wojennych, zapewni w miejscowościach, w których jeńcy ci pracują, zastosowanie ustaw krajowych o ochronie pracy, a w szczególności przepisów o bezpieczeństwie robotników.

Jeńcy wojenni powinni otrzymać przeszkolenie zawodowe i środki ochronne przystosowane do pracy, którą mają wykonywać i podobne do tych, które są przewidziane dla obywateli Mocarstwa zatrzymującego. Z zastrzeżeniem postanowień artykułu 52 jeńcy mogą być narażeni na normalne ryzyko, które ponoszą robotnicy cywilni.

W żadnym przypadku warunki pracy nie powinny być pogorszone przez środki dyscyplinarne.

Artykuł 52

Nie wolno zatrudniać żadnego jeńca wojennego przy pracach szkodliwych dla zdrowia lub niebezpiecznych, chyba że zgłosi się on ochotniczo.

Nie wolno przydzielać żadnego jeńca wojennego do pracy, która może być uważana za upokarzającą dla członka sił zbrojnych Mocarstwa zatrzymującego.

Usuwanie min lub podobnych środków uważa się za pracę niebezpieczną.

Artykuł 53

Czas trwania dnia pracy jeńców wojennych, wliczając w to czas potrzebny na drogę do pracy i z powrotem, nie będzie nadmierny i w żadnym razie nie przekroczy czasu pracy, ustalonego dla robotników cywilnych danych miejscowości, którzy są obywatelami Mocarstwa zatrzymującego, zatrudnionym przy tej samej pracy.

Jeńcom wojennym będzie obowiązkowo przysługiwał przynajmniej godzinny wypoczynek w czasie dnia pracy; wypoczynek ten będzie taki sam jak wypoczynek przewidziany dla robotników Mocarstwa zatrzymującego w przypadku, gdy ten ostatni jest dłuższy. Jeńcom przyznany będzie również co tydzień nieprzerwany dwudziestoczworgodzinny wypoczynek, możliwie w niedzielę lub w dniu wypoczynku, przyjętym w ich kraju pochodzenia. Ponadto każdy jeńiec wojenny po przepracowaniu jednego roku korzystać będzie z 8-dniowego urlopu, podczas którego wypłacane mu będzie jego wynagrodzenie za pracę. Jeżeli stosuje się takie metody pracy, jak praca na akord, nie powinny one nadmiernie przedłużać czasu pracy.

Artykuł 54

Wynagrodzenie za pracę należne jeńcom wojennym ustalone będzie według postanowień artykułu 62 niniejszej Konwencji.

Jeńcy wojenni, którzy są ofiarami wypadków przy pracy albo nabawili się choroby w trakcie lub z powodu swej pracy, otrzymają wszelką opiekę, jakiej wymaga ich stan zdrowia. Ponadto Mocarstwo zatrzymujące wręczy im zaświadczenie lekarskie, pozwalające im na zgłoszenie swych roszczeń Mocarstwu, do którego przynależą, i prześle jego odpis do Centralnego Biura Informacji o jeńcach wojennych, przewidzianego w artykule 123.

Artykuł 55

Zdolność do pracy jeńców wojennych będzie sprawdzana regularnie co najmniej raz na miesiąc przez badania lekarskie. Przy tych badaniach należy szczególnie brać pod uwagę charakter prac, których wymaga się od jeńców wojennych.

Jeżeli jeńiec wojenny uważa się za niezdolnego do pracy, będzie mu wolno stanąć przed władzami lekarskimi swego obozu; lekarze mogą zalecić zwolnienie od pracy jeńców wojennych, którzy w ich opinii są niezdolni do pracy.

Artykuł 56

Organizacja wewnętrzna oddziałów pracy będzie podobna jak w obozach jeńców wojennych. Każdy oddział pracy będzie nadal pozostawał pod kontrolą obozu jeńców wojennych i będzie zależał od niego administracyjnie. Władze wojskowe oraz komendant obozu będą odpowiedzialni, pod kontrolą swego rządu, za przestrzeganie w obozach pracy postanowień niniejszej Konwencji.

Komendant obozu będzie posiadał prowadzoną bieżąco listę oddziałów pracy, zależnych od jego obozu, i komunikować ją będzie zwiedzającym obóz przedstawicielom Mocarstwa opiekuńczego, Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża i innych organizacji pomocy jeńcom wojennym.

Artykuł 57

Traktowanie jeńców wojennych zatrudnionych u osób prywatnych, nawet jeżeli te ostatnie zapewnią im opiekę i ochronę na własną odpowiedzialność, nie może być gorsze od przewidzianego przez niniejszą Konwencję. Mocarstwo zatrzymujące, władze wojskowe i komendant obozu, do którego należą ci jeńcy, ponosić będą całkowitą odpowiedzialność za utrzymanie, opiekę, traktowanie i zapłatę wynagrodzenia za pracę tych jeńców wojennych.

Jeńcy ci będą mieli prawo pozostawania w kontakcie z mężami zaufania obozów, od których zależą.

Dział IV

Zasoby pieniężne jeńców wojennych

Artykuł 58

Z chwilą rozpoczęcia działań wojennych i aż do chwili osiągnięcia porozumienia w tej sprawie z Mocarstwem opiekuńczym Mocarstwo zatrzymujące będzie mogło ustalić maksymalną sumę w gotówce lub w podobnej formie, którą jeńcy wojenni mogą posiadać przy sobie. Każda nadwyżka, znajdująca się legalnie w ich posiadaniu, zabrana jeńcom lub zatrzymana, jak również każda suma przez nich zdeponowana zapisana zostanie na ich rachunek i nie będzie mogła być wymieniona na inną walutę bez ich zgody.

Jeżeli jeńcy wojenni otrzymują zezwolenie na czynienie zakupów lub przyjmowanie usług za opłatą w gotówce poza obozem, transakcje te dokonywane będą przez samych jeńców lub przez administrację obozu, która obciąży zapłatą rachunek danego jeńca. Mocarstwo zatrzymujące wyda odpowiednie zarządzenia w tym względzie.

Artykuł 59

Kwoty w walucie Mocarstwa zatrzymującego, odebrane jeńcom wojennym zgodnie z artykułem 18 w chwili ich wzięcia do niewoli, będą zapisane na rachunek każdego z nich zgodnie z postanowieniami artykułu 64 niniejszej części.

Będą również zapisane na rachunek jeńca kwoty w walucie Mocarstwa zatrzymującego, pochodzące z wymiany kwot w innych walutach, odebranych jeńcom w tym samym momencie.

Artykuł 60

Mocarstwo zatrzymujące będzie wypłacało wszystkim jeńcom wojennym zaliczki na żołd miesięczny w wysokości ustalonej drogą wymiany na walutę tego Mocarstwa następujących kwot:

- Kategoria I - jeńcy poniżej stopnia sierżanta: osiem franków szwajcarskich;
- Kategoria II - sierżanci i inni podoficerowie lub jeńcy stopni równorzędnych: dwanaście franków szwajcarskich;
- Kategoria III - oficerowie do stopnia kapitana lub jeńcy wojenni stopni równorzędnych: pięćdziesiąt franków szwajcarskich;
- Kategoria IV - majorzy, podpułkownicy, pułkownicy lub jeńcy równorzędnych stopni: sześćdziesiąt franków szwajcarskich;
- Kategoria V - generałowie lub jeńcy wojenni stopni równorzędnych: siedemdziesiąt pięć franków szwajcarskich.

Jednakże zainteresowane Strony w konflikcie będą mogły zmienić w drodze specjalnych umów wysokości zaliczek na żołd należny jeńcom wojennym wyżej wymienionych kategorii. Jeżeli sumy, przewidziane w powyższym ustępie pierwszym, są zbyt wysokie w porównaniu z żołdem wypłacanym członkom sił zbrojnych Mocarstwa zatrzymującego albo jeżeli z jakiegokolwiek innej przyczyny spowodowałyby poważne trudności dla tego Mocarstwa, to ostatecznie aż do chwili zawarcia z Mocarstwem, do którego należą jeńcy wojenni, specjalnego układu w celu zmienienia tych kwot:

- a) będzie w dalszym ciągu zapisywać na rachunek jeńców wojennych kwoty wskazane w ustępie pierwszym,
- b) będzie mogło chwilowo ograniczyć do umiarkowanych kwot wysokość wypłat z tytułu zaliczek na żołd, które odda do dyspozycji jeńców wojennych na ich potrzeby; jeżeli jednak chodzi o jeńców I kategorii, to sumy te nie będą nigdy niższe od sum, jakie wypłaca Mocarstwo zatrzymujące członkom własnych sił zbrojnych.

O powodach takiego ograniczenia zostanie bezzwłocznie zawiadomione Mocarstwo opiekuńcze.

Artykuł 61

Mocarstwo zatrzymujące przyjmie przesyłki pieniężne wysłane przez Mocarstwo, do którego należą jeńcy wojenni, jako dodatek do żołdu, pod warunkiem, że kwoty te będą równe dla każdego jeńca tej samej kategorii, że będą płacone wszystkim jeńcom tej kategorii, należącym do tego Mocarstwa i że zostaną możliwie najszybciej zapisane na osobisty rachunek jeńców zgodnie z postanowieniami artykułu 64. Te dodatki do żołdu nie zwolnią Mocarstwa zatrzymującego od żadnego z obowiązków ciążących na nim na mocy niniejszej Konwencji.

Artykuł 62

Jeńcy wojenni otrzymywać będą bezpośrednio od władz zatrzymujących słusne wynagrodzenie za pracę, którego stawki zostaną ustalone przez władzę, nie mogą jednak wynosić mniej niż 1/4 franka szwajcarskiego za dzień pracy. Mocarstwo zatrzymujące zawiadomi jeńców, jak również Mocarstwo, do którego należą, za pośrednictwem Mocarstwa opiekuńczego o wysokości wyznaczonych przez nie stawek wynagrodzenia za dzień pracy.

Wynagrodzenie za pracę będzie również wypłacane przez władze zatrzymujące jeńcom wojennym przydzielonym na stałe do pełnienia funkcji lub do pracy rzemieślniczej, związanych z administracją, urządzeniem wewnętrznym lub utrzymaniem obozów, jak również jeńcom, obowiązującym do wykonywania służby duchownej lub lekarskiej na rzecz swych kolegów.

Wynagrodzenie za pracę męża zaufania, jego pomocników i ewentualnie jego doradców opłacane będzie z funduszu, powstałego z zysków kantyny; wysokość tego wynagrodzenia będzie ustalona przez męża zaufania i zatwierdzona przez komendanta obozu. Jeżeli taki fundusz nie istnieje, władze zatrzymujące wypłacą tym jeńcom słusne wynagrodzenie za pracę.

Artykuł 63

Jeńcy wojenni będą mogli otrzymywać przesyłki pieniężne, skierowane do nich indywidualnie lub zbiorowo.

Każdy jeńca wojenny będzie dysponował saldą kredytową swego rachunku, przewidzianego w artykule następnym, w ramach ustalonych przez Mocarstwo zatrzymujące, które dokona żądanych wypłat. Z zastrzeżeniem ograniczeń finansowych lub walutowych, które Mocarstwo zatrzymujące uważa za istotne, jeńcy wojenni będą mogli dokonywać wypłat za granicę. W takim przypadku Mocarstwo zatrzymujące ułatwi przekazywanie pieniędzy przez jeńców osobom, będącym na ich utrzymaniu.

W każdym razie jeńcy wojenni będą mogli, jeżeli zgodzi się na to Mocarstwo, do którego należą, dokonywać wypłat w swym kraju według następującej procedury: Mocarstwo zatrzymujące prześle Mocarstwu, do którego jeńcy należą, za pośrednictwem Mocarstwa opiekuńczego zawiadomienie, zawierające wszelkie potrzebne dane o nadawcy i odbiorcy przekazu, jak również wysokość sumy, podlegającej wypłacie, wyrażonej w walucie Mocarstwa zatrzymującego; zawiadomienie to będzie podpisane przez zainteresowanego jeńca i kontrasygnowane przez komendanta obozu. Mocarstwo zatrzymujące obciąży rachunek jeńca tą sumą; sumy w ten sposób rozchodowane zostaną przez nie zapisane na dobro Mocarstwa, do którego jeńcy należą.

Dla wykonania powyższych postanowień Mocarstwo zatrzymujące będzie mogło korzystać ze wskazówek regulaminu typowego, znajdującego się w załączniku V do niniejszej Konwencji.

Artykuł 64

Mocarstwo zatrzymujące będzie prowadziło dla każdego jeńca wojennego oddzielny rachunek, zawierający przynajmniej następujące dane:

- 1) kwoty należne jeńcowi lub otrzymane przez niego tytułem zaliczki na żołd, wynagrodzenie za pracę lub z jakiegokolwiek innego tytułu; sumy w walucie Mocarstwa zatrzymującego, odebrane jeńcowi; sumy, odebrane jeńcowi i wymienione na jego prośbę na walutę Mocarstwa zatrzymującego;
- 2) sumy wypłacone jeńcowi gotówką lub w podobnej formie; wypłaty, dokonane z jego rachunku i na jego prośbę; sumy przekazywane zgodnie z ustępem trzecim artykułu poprzedniego.

Artykuł 65

Każdy zapis wniesiony na rachunek jeńca wojennego będzie podpisany lub parafowany przez niego albo przez męża zaufania, działającego w jego imieniu.

Jeńcy wojenni korzystać będą w każdym czasie z możliwych ułatwień dla wglądu do swego rachunku i otrzymania jego odpisu; rachunek będzie mógł być również sprawdzany przez przedstawicieli Mocarstwa opiekuńczego w czasie zwiedzania przez nich obozu.

W razie przeniesienia jeńców wojennych z jednego obozu do innego, ich rachunek osobisty będzie przekazany wraz z nimi. W razie przeniesienia z jednego Mocarstwa zatrzymującego do innego, należące do jeńców sumy w walucie innej niż waluta Mocarstwa zatrzymującego będą przekazane wraz z nimi; zostaną im również wydane zaświadczenia o wszystkich innych sumach, które pozostały na ich rachunku.

Zainteresowane Strony w konflikcie będą mogły porozumieć się co do komunikowania sobie nawzajem w określonych terminach za pośrednictwem Mocarstwa opiekuńczego wykazów rachunków jeńców wojennych.

Artykuł 66

Z zakończeniem niewoli na skutek zwolnienia lub repatriacji jeńca wojennego Mocarstwo zatrzymujące wyda mu zaświadczenie podpisane przez właściwego oficera i stwierdzające saldo kredytowe należne mu w chwili zakończenia niewoli. Z drugiej strony Mocarstwo zatrzymujące przekaże za pośrednictwem Mocarstwa opiekuńczego Mocarstwu, do którego należą jeńcy wojenni, listy zawierające wszelkie dane o jeńcach, których niewola zakończyła się wskutek repatriacji, zwolnienia, ucieczki, zgonu lub w inny sposób, oraz wykazujące salda kredytowe na ich rachunkach. Autentyczność każdego arkusza tych list będzie stwierdzona przez upoważnionego przedstawiciela Mocarstwa zatrzymującego.

Zainteresowane Mocarstwa będą mogły na mocy specjalnego układu zmienić powyższe postanowienia częściowo lub całkowicie.

Mocarstwo, do którego należą jeńcy wojenni, będzie odpowiedzialne za uregulowanie z nimi salda kredytowego, należnego im od Mocarstwa zatrzymującego, w chwili zakończenia się ich niewoli.

Artykuł 67

Zaliczki na żołd, wypłacone jeńcom wojennym zgodnie z artykułem 60, będą uważane za wypłacone w imieniu Mocarstwa, do którego oni należą; te zaliczki na żołd, jak również wszystkie wypłaty, dokonane przez to Mocarstwo na mocy art. 63 ustęp 3 oraz art. 68, będą przedmiotem porozumienia między zainteresowanymi Mocarstwami po zakończeniu działań wojennych.

Artykuł 68

Każde roszczenie o odszkodowanie, zgłoszone przez jeńca wojennego z tytułu nieszczęśliwego wypadku lub innej szkody, poniesionej w związku z pracą, zostanie zakomunikowane za pośrednictwem Mocarstwa opiekuńczego Mocarstwu, do którego on należy. Zgodnie z postanowieniami art. 54 Mocarstwo zatrzymujące wręczy w każdym przypadku jeńcowi wojennemu zaświadczenie, stwierdzające charakter rany lub kalectwa i okoliczności, w jakich nastąpiły, oraz zawierające dane o odbytej przez niego kuracji lekarskiej lub szpitalnej. Zaświadczenie podpisane będzie przez odpowiedzialnego oficera Mocarstwa zatrzymującego, dane zaś o charakterze lekarskim poświadczane będą przez lekarza służby zdrowia.

Mocarstwo zatrzymujące zakomunikuje również Mocarstwu, do którego należą jeńcy wojenni, o każdym zgłoszonym przez jeńca roszczeniu o odszkodowanie za rzeczy osobiste, pieniądze lub przedmioty wartościowe, które zostały mu odebrane na mocy art. 18, a które nie zostały mu zwrócone przy repatriacji, jak również o każdym roszczeniu o odszkodowanie z tytułu strat, które jeńiec wojenny przypisuje winie Mocarstwa zatrzymującego lub jednego z jego funkcjonariuszy. Natomiast Mocarstwo zatrzymujące zastąpi na swój koszt rzeczy osobiste, których potrzebuje jeńiec w okresie niewoli. W każdym przypadku Mocarstwo zatrzymujące wręczy jeńcowi zaświadczenie, podpisane przez odpowiedzialnego oficera i zawierające wszelkie potrzebne dane o przyczynach niezwrócenia mu rzeczy, pieniędzy lub przedmiotów wartościowych. Odpis tego zaświadczenia skierowany będzie do Mocarstwa, do którego należy jeńiec, za pośrednictwem Centralnego Biura Informacji o jeńcach wojennych, przewidzianego w artykule 123.

Dział V

Stosunki jeńców wojennych ze światem zewnętrznym

Artykuł 69

Z chwilą gdy jeńcy wojenni znajdują się we władzy Mocarstwa zatrzymującego, powiadomi ono ich oraz za pośrednictwem Mocarstwa opiekuńczego powiadomi Mocarstwo, do którego jeńcy należą, o środkach przedsięwziętych w celu wykonania postanowień niniejszego działu; zawiadomi ono również o wszelkich zmianach tych środków.

Artykuł 70

Każdy jeńiec wojenny od chwili dostania się do niewoli lub najpóźniej po upływie tygodnia od przybycia do obozu, nawet jeżeli chodzi o obóz przejściowy, a także w razie choroby lub przewiezienia do lazaretu lub do innego obozu powinien mieć możliwość wysłania z jednej strony bezpośrednio do swej rodziny, a z drugiej - do Centralnego Biura Informacji o jeńcach wojennych, przewidzianego w art. 123, karty, sporządzonej w miarę możliwości według wzoru, załączonego do niniejszej Konwencji, i zawiadamiającej o dostaniu się do niewoli, adresie i stanie zdrowia. Powyższe karty będą przesłane możliwie bezzwłocznie i w żadnym przypadku nie będą przetrzymywane.

Artykuł 71

Jeńcy wojenni będą mogli wysyłać i otrzymywać listy i karty pocztowe. Jeżeli Mocarstwo zatrzymujące uzna za konieczne ograniczenie tej korespondencji, to powinno zezwolić co najmniej na wysyłanie w okresie miesięcznym 2 listów i 4 kart, sporządzonych w miarę możliwości według wzorów, załączonych do niniejszej Konwencji (nie wliczając w to kart przewidzianych w artykule 70). Inne ograniczenia będą mogły być wprowadzone tylko wtedy, gdy Mocarstwo opiekuńcze ma wszelkie powody do przypuszczenia, że leżą one w interesie

samych jeńców ze względu na trudności napotymane przez Mocarstwo zatrzymujące w zaangażowaniu dostatecznej ilości wykwalifikowanych tłumaczy dla dokonywania niezbędnej cenzury. Decyzja o ograniczeniu korespondencji nadsyłanej do jeńców może być powzięta tylko przez Mocarstwo, do którego ci jeńcy należą, ewentualnie na prośbę Mocarstwa zatrzymującego. Listy i karty powinny być przesyłane najszybszymi środkami, jakimi dysponuje Mocarstwo zatrzymujące; nie mogą być one opóźnione ani zatrzymywane ze względów dyscyplinarnych.

Jeńcy wojenni nie otrzymujący przez dłuższy czas wiadomości od swych rodzin albo nie mogący otrzymać od nich lub przesłać im wiadomości zwykłą drogą, jak również jeńcy, których dzielą od rodzin znaczne odległości, będą mogli wysyłać telegramy, za które opłaty obciążą ich rachunki u Mocarstwa zatrzymującego lub będą uregulowane gotówką, którą jeńcy dysponują. Jeńcy korzystać będą również z tego sposobu korespondencji w nagłych przypadkach.

Korespondencja jeńców prowadzona będzie zasadniczo w ich języku ojczystym. Strony w konflikcie mogą wyrazić zgodę na korespondowanie również w innych językach.

Worki, zawierające korespondencję jeńców, będą starannie pieczętowane i zaopatrzone w naklejki wyraźnie wskazujące ich zawartość i zaadresowane do urzędów pocztowych miejsca przeznaczenia.

Artykuł 72

Jeńcy wojenni będą mogli otrzymywać pocztą lub każdą inną drogą przesyłki indywidualne lub zbiorowe, zawierające zwłaszcza artykuły spożywcze, ubrania, lekarstwa i przedmioty przeznaczone do zaspokojenia ich potrzeb w dziedzinie religii, studiów lub wypoczynku, włącznie z książkami, przedmiotami kultu religijnego, materiałami naukowymi, formularzami egzaminacyjnymi, instrumentami muzycznymi, sprzętem sportowym i przedmiotami, pozwalającymi jeńcom na kontynuowanie studiów lub prowadzenie działalności artystycznej. Przesyłki te nie mogą w żadnej mierze zwolnić Mocarstwa zatrzymującego od obowiązków, ciążących na nim z tytułu niniejszej Konwencji.

Jedynymi ograniczeniami, które można zastosować do tych przesyłek, będą ograniczenia zaproponowane przez Mocarstwo opiekuńcze w interesie samych jeńców wojennych albo przez Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża lub jakąkolwiek inną organizację pomocy jeńcom wojennym w odniesieniu wyłącznie do ich własnych przesyłek i z powodu wyjątkowego przeciążenia transportu i komunikacji.

Jeżeli zajdzie tego potrzeba, warunki ekspedycji przesyłek indywidualnych lub zbiorowych będą przedmiotem specjalnych układów między zainteresowanymi Mocarstwami, które nie mogą w żadnym razie opóźnić rozdawania jeńcom przesyłek przynoszących im pomoc. Przesyłki żywnościowe i odzieżowe nie będą zawierały książek; środki lecznicze będą w zasadzie przesyłane w paczkach zbiorowych.

Artykuł 73

W razie braku specjalnych układów między zainteresowanymi Mocarstwami co do warunków odbioru i rozdziału zbiorowych przesyłek pomocy, stosowany będzie regulamin w sprawie zbiorowej pomocy załączony do niniejszej Konwencji.

Układy specjalne, przewidziane powyżej, nie będą mogły w żadnym razie ograniczać prawa mężów zaufania do podejmowania zbiorowych przesyłek pomocy przeznaczonych dla jeńców wojennych, do rozdziału ich i do dysponowania nimi w interesie jeńców.

Układy te nie będą mogły również ograniczać prawa przedstawicieli Mocarstwa opiekuńczego, Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża i każdej innej organizacji pomocy jeńcom, zajmującej się przekazywaniem przesyłek zbiorowych, do kontrolowania ich rozdziału pomiędzy odbiorców.

Artykuł 74

Wszelkie przesyłki pomocy jeńcom wojennym zwolnione będą od opłat importowych, celnych i innych.

Korespondencja, przesyłki pomocy oraz dowolne przesyłki pieniężne, skierowane do jeńców wojennych lub wysyłane przez nich drogą pocztową bądź bezpośrednio, bądź za pośrednictwem Biur Informacyjnych przewidzianych w artykule 122 i Centralnego Biura Informacji o jeńcach wojennych przewidzianego w artykule 123 zwolnione będą od wszystkich opłat pocztowych zarówno w krajach nadania i przeznaczenia, jak i w tranzycie przez inne kraje.

Koszty transportu przesyłek pomocy przeznaczonych dla jeńców wojennych, które z powodu swej wagi lub z jakiegokolwiek innej przyczyny nie mogą im być przekazane drogą pocztową, będą obciążały Mocarstwo zatrzymujące na całym terytorium pozostającym pod jego kontrolą. Inne Mocarstwa uczestniczące w Konwencji ponosić będą koszty przewozu na swych terytoriach.

W braku specjalnych układów między zainteresowanymi Mocarstwami koszty związane z przewozem tych przesyłek i nie objęte wyżej wspomnianymi zwolnieniami ponosić będzie nadawca.

Wysokie Umawiające się Strony będą się starały obniżyć w miarę możliwości opłaty telegraficzne za telegramy wysyłane przez jeńców wojennych lub do nich skierowane.

Artykuł 75

W razie gdyby działania wojenne przeszkodziły zainteresowanym Mocarstwom w wykonaniu ich obowiązku zapewnienia transportu przesyłek przewidzianych w artykułach 70, 71, 72 i 77, zainteresowane Mocarstwa opiekuńcze, Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża lub każda inna organizacja uznana przez Strony w konflikcie będą mogły zapewnić transport tych przesyłek odpowiednimi środkami (wagony, samochody ciężarowe, statki lub samoloty itd.). W tym celu Wysokie Umawiające się Strony starać się będą o dostarczenie im tych środków transportu i zezwolenie na ich przyjazd przez wydanie niezbędnych przepustek.

Powyższe środki transportowe będą mogły być również użyte do przewozu:

- a) korespondencji, wykazów i sprawozdań wymienionych między Centralnym Biurem Informacji przewidzianym w artykule 123 a biurami krajowymi przewidzianymi w artykule 122;
- b) korespondencji i sprawozdań dotyczących jeńców wojennych, które Mocarstwa opiekuńcze, Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża lub jakakolwiek inna organizacja pomocy jeńcom wojennym wymieniają bądź ze swymi własnymi delegatami, bądź ze Stronami w konflikcie.

Niniejsze postanowienia nie ograniczają w niczym prawa każdej Strony w konflikcie do organizowania, jeżeli będzie wolała, innych transportów i do wydawania przepustek na warunkach, jakie będą uzgodnione.

W braku specjalnych układów koszty użycia tych środków transportu będą ponoszone proporcjonalnie przez Strony w konflikcie, których obywatele korzystają z tych usług.

Artykuł 76

Cenzura korespondencji kierowanej do jeńców wojennych lub wysyłanej przez nich będzie dokonywana w możliwie najkrótszym czasie. Będzie ona dokonywana tylko przez Mocarstwa wysyłające i odbierające i tylko raz jeden przez każde z nich.

Kontrola przesyłek przeznaczonych dla jeńców wojennych nie powinna być przeprowadzana w warunkach, które zagrażałyby zachowaniu w należyłym stanie zawartych w nich artykułów spożywczych, i będzie się odbywała, o ile nie chodzi o pisma i druki, w obecności odbiorcy

lub należycie upoważnionego przez niego kolegi. Wręczenie przesyłek indywidualnych lub zbiorowych jeńcom nie będzie mogło być opóźnione pod pozorem trudności cenzurowania. Wszelki zakaz korespondencji, wydany przez Strony w konflikcie ze względów wojskowych lub politycznych, może być jedynie tymczasowy i powinien trwać możliwie najkrócej.

Artykuł 77

Mocarstwa zatrzymujące zapewnią wszystkie ułatwienia w przesyłaniu za pośrednictwem Mocarstwa opiekuńczego lub Centralnego Biura Informacji o jeńcach wojennych przewidzianego w art. 123 akt, pism i dokumentów, przeznaczonych dla jeńców wojennych lub pochodzących od nich, a w szczególności pełnomocnictw i testamentów.

We wszystkich przypadkach Mocarstwa zatrzymujące ułatwią jeńcom wojennym wystawianie tych dokumentów; w szczególności zezwolą im one na zasięgnięcie porady prawnika i podejmą odpowiednie środki dla poświadczenia autentyczności ich podpisu.

Dział VI

Stosunki jeńców wojennych z władzami

Rozdział I

Skargi jeńców wojennych na warunki ich życia w niewoli

Artykuł 78

Jeńcy wojenni mają prawo przedkładania władzom wojskowym, którym podlegają, podań w sprawie warunków ich życia w niewoli.

Mają oni również prawo zwracania się bez ograniczeń za pośrednictwem męża zaufania bądź bezpośrednio, jeżeli uważają to za konieczne, do przedstawicieli Mocarstw opiekuńczych w celu zwrócenia ich uwagi na sprawy, które mogą być przedmiotem skarg na warunki życia w niewoli.

Te podania i skargi nie podlegają ograniczeniom i nie będą zaliczane do normy korespondencji ustalonej w art. 71. Powinny one być przesyłane bezzwłocznie. Nawet w razie uznania ich za bezzasadne nie mogą one stanowić podstawy do jakichkolwiek kar.

Mężowie zaufania będą mogli posyłać do przedstawicieli Mocarstw opiekuńczych okresowe sprawozdania o sytuacji w obozach i o potrzebach jeńców wojennych.

Rozdział II

Przedstawiciele jeńców wojennych

Artykuł 79

We wszystkich miejscach, w których znajdują się jeńcy wojenni, z wyjątkiem miejsc, w których znajdują się oficerowie, jeńcy wybierać będą swobodnie w tajnym głosowaniu, co sześć miesięcy a także w razie wakansu mężów zaufania, którzy będą ich reprezentowali przed władzami wojskowymi, Mocarstwami opiekuńczymi, Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża i każdą inną organizacją pomocy jeńcom. Ci mężowie zaufania mogą być wybierani ponownie.

W obozach oficerów i osób w równorzędnym stopniu lub w obozach mieszanych mężem zaufania będzie oficer-jeńiec wojenny, najstarszy wiekiem spośród najwyższych stopniem. W obozach oficerskich będzie on miał do pomocy jednego lub kilku doradców wybranych przez oficerów; w obozach mieszanych pomocnicy jego wybrani będą spośród jeńców wojennych nie będących oficerami.

W obozach pracy dla jeńców wojennych pełnienie funkcji administracyjnych przypadających jeńcom wojennym powierzone będzie oficerom-jeńcom wojennym tej samej narodowości.

Ponadto oficerowie ci mogą być wybierani na stanowiska mężów zaufania zgodnie z postanowieniami ustępu pierwszego niniejszego artykułu. W takim przypadku pomocnicy męża zaufania wybrani będą spośród jeńców wojennych nie będących oficerami.

Każdy wybrany mąż zaufania musi być zatwierdzony przez Mocarstwo zatrzymujące przed objęciem swej funkcji. Jeżeli Mocarstwo zatrzymujące odmawia zatwierdzenia jeńca wojennego, wybranego przez swych współtowarzyszy niewoli, musi zakomunikować Mocarstwu opiekuńczemu powody swojej odmowy.

W każdym przypadku mąż zaufania będzie osobą tej samej narodowości, władającą tym samym językiem i posiadającą te same obyczaje co jeńcy wojenni, których reprezentuje. Tak więc jeńcy wojenni zgrupowani w różnych oddziałach obozu, zależnie od swej narodowości, języka i obyczajów, będą mieli dla każdego oddziału własnego męża zaufania, zgodnie z postanowieniami poprzednich ustępów.

Artykuł 80

Mężowie zaufania powinni przyczyniać się do podniesienia fizycznego, moralnego i intelektualnego poziomu życia jeńców wojennych.

W szczególności, jeżeli jeńcy postanowią zorganizować wśród siebie system wzajemnej pomocy, kierowanie tą organizacją należeć będzie do mężów zaufania niezależnie od zadań specjalnych, jakie są im powierzone przez inne postanowienia niniejszej Konwencji.

Za przestępstwa jeńców wojennych mężowie zaufania nie będą odpowiedzialni jedynie ze względu na ich funkcje.

Artykuł 81

Mężowie zaufania nie będą zmuszani do żadnej pracy, która utrudniałaby wykonywanie ich obowiązków.

Mężowie zaufania będą mogli wyznaczyć spośród jeńców potrzebnych im pomocników. Zapewni się im wszelkie ułatwienia materialne, a zwłaszcza pewną swobodę poruszania się, konieczną do wykonywania ich zadań (odwiedzanie oddziałów pracy, przyjmowanie przesyłek pomocy itd.).

Mężom zaufania wolno będzie zwiedzać lokale, w których są internowani jeńcy wojenni, a ci ostatni mają prawo do swobodnego zasięgania rad u swych mężów zaufania.

Mężom zaufania przyznane będą również wszelkie ułatwienia w korespondencji pocztowej i telegraficznej z władzami zatrzymującymi, Mocarstwami opiekuńczymi, z Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża i ich przedstawicielami, z mieszanymi komisjami lekarskimi oraz z organizacjami pomocy jeńcom wojennym. Mężowie zaufania w oddziałach pracy korzystać będą z tych samych ułatwień w swej korespondencji z mężem zaufania głównego obozu. Korespondencja ta nie będzie podlegała ograniczeniom i nie będzie zaliczana do minimum korespondencji przewidzianego w art. 71.

Żaden mąż zaufania nie może zostać przeniesiony bez pozostawienia mu niezbędnego czasu na zaznajomienie swego następcy z bieżącymi sprawami.

W razie zdjęcia w urzędzie przyczyny tej decyzji zakomunikowane będą Mocarstwu opiekuńczemu.

Rozdział III

Sankcje karne i dyscyplinarne

I. Postanowienia ogólne

Artykuł 82

Jeńcy wojenni podlegać będą ustawom, regulaminom i rozkazom ogólnym, obowiązującym w siłach zbrojnych Mocarstwa zatrzymującego. Będzie ono mogło zastosować sankcje sądowe lub dyscyplinarne wobec każdego jeńca wojennego, który naruszył te prawa, regulaminy lub rozkazy ogólne. Nie będą jednak dozwolone żadne dochodzenia ani sankcje sprzeczne z postanowieniami niniejszego rozdziału.

Jeżeli ustawy, regulaminy lub rozkazy ogólne Mocarstwa zatrzymującego uznają za karalne czyny popełnione przez jeńca wojennego, podczas gdy te same czyny nie są karalne w razie ich popełnienia przez członka sił zbrojnych Mocarstwa zatrzymującego, czyny te mogą pociągać za sobą jedynie sankcje dyscyplinarne.

Artykuł 83

Jeśli chodzi o ustalenie, czy przestępstwo jeńca wojennego ma być karane dyscyplinarnie, czy sądowo, Mocarstwo zatrzymujące czuwać będzie nad tym, aby właściwe władze odniosły się do tej sprawy z największą wyrozumiałością i aby zastosowały raczej środki dyscyplinarne niż postępowanie sądowe w każdym możliwym przypadku.

Artykuł 84

Tylko sądy wojskowe są właściwe do sądenia jeńca wojennego, chyba że ustawodawstwo Mocarstwa zatrzymującego pozwala wyraźnie sądom cywilnym na sądenie członka sił zbrojnych tego Mocarstwa za takie same przestępstwa, o jakie oskarżony jest jeńiec wojenny. W żadnym przypadku jeńiec wojenny nie będzie sądzony przez żaden sąd, który nie dawałby zasadniczych gwarancji niezależności i bezstronności powszechnie uznanych, a którego procedura nie zapewniłaby jeńcowi praw i środków obrony przewidzianych w artykule 105.

Artykuł 85

Jeńcy wojenni ścigani na mocy ustawodawstwa Mocarstwa zatrzymującego za czyny popełnione przed dostaniem się do niewoli korzystają nadal z dobrodziejstwa niniejszej Konwencji, nawet jeżeli zostali skazani.

Artykuł 86

Jeńiec wojenny może być tylko raz jeden ukarany za ten sam czyn lub na podstawie tego samego oskarżenia.

Artykuł 87

Władze wojskowe i sądy Mocarstwa zatrzymującego mogą wymierzać jeńcom wojennym tylko takie kary, jakie przewidziane są w takich samych przypadkach w stosunku do wojskowych tego Mocarstwa.

Przy wymierzaniu kary sądy lub władze Mocarstwa zatrzymującego wezmą w możliwie największej mierze pod uwagę okoliczność, że oskarżony nie będąc obywatelem Mocarstwa zatrzymującego nie ma wobec niego żadnego obowiązku wierności oraz że znajduje się on w jego mocy w następstwie okoliczności niezależnie od jego woli. Będą one mogły złagodzić swobodnie karę przewidzianą za zarzucone jeńcowi przestępstwo i nie będą miały obowiązku stosowania minimum tej kary.

Zabrania się stosowania wszelkich kar zbiorowych za czyny indywidualne, wszelkich kar cielesnych, uwięzienia w pomieszczeniach pozbawionych światła dziennego i w ogóle wszelkiego rodzaju tortur lub okrucieństwa.

Ponadto żaden jeńiec wojenny nie może być pozbawiony swego stopnia wojskowego przez Mocarstwo zatrzymujące ani też nie wolno zabraniać mu noszenia odznak.

Artykuł 88

Jeńcy wojenni - oficerowie, podoficerowie lub szeregowcy odbywający kary dyscyplinarne lub sądowe, nie będą podlegali surowszemu traktowaniu niż traktowanie przewidziane przy tych samych karach w stosunku do członków sił zbrojnych Mocarstwa zatrzymującego w równorzędnym stopniu.

Jeńcy wojenni-kobiety nie będą skazywane na surowszą karę ani surowiej traktowane w czasie jej odbywania niż kobiety, należące do sił zbrojnych Mocarstwa zatrzymującego skazane za analogiczne przestępstwa.

W żadnym przypadku jeńcy wojenni - kobiety nie mogą być skazane na surowszą karę ani surowiej traktowane w czasie jej odbywania niż mężczyźni członkowie sił zbrojnych Mocarstwa zatrzymującego skazani za analogiczne przestępstwa.

Po odbyciu wymierzonych im kar dyscyplinarnych lub sądowych jeńcy wojenni nie mogą być traktowani odmiennie niż pozostali jeńcy.

II. Sankcje dyscyplinarne

Artykuł 89

Jeńcom wojennym mogą być wymierzone następujące kary dyscyplinarne:

- 1) grzywna do wysokości 50% zaliczki na żołąd i wynagrodzenia za pracę przewidzianych w art. 60 i 62, jednak za okres nie dłuższy niż 30 dni;
- 2) cofnięcie korzyści przyznanych jeńcom wojennym, a nie przewidzianych w niniejszej Konwencji;
- 3) praca przymusowa nie przekraczająca dwóch godzin dziennie;
- 4) areszt.

Kara wymieniona w punkcie 3 nie może być jednak stosowana do oficerów.

W żadnym przypadku kary dyscyplinarne nie będą niehumanitarne, brutalne lub niebezpieczne dla zdrowia jeńców wojennych.

Artykuł 90

Czas trwania jakiegokolwiek poszczególnej kary nie może przekraczać dni 30. Na poczet kary dyscyplinarnej zalicza się okres tymczasowego aresztowania przed rozprawą lub orzeczeniem kary.

Kara najwyżej 30 dni aresztu nie może być podwyższona nawet w przypadku, gdy jeńiec wojenny odpowiada dyscyplinarnie w tym samym postępowaniu za kilka czynów, niezależnie od tego, czy są one, czy nie są z sobą związane.

Okres między wymierzeniem kary dyscyplinarnej a jej wykonaniem nie może przekraczać jednego miesiąca.

Jeżeli jeńcowi wojennemu wymierzona zostanie nowa kara dyscyplinarna, a jedna z nich wynosi 10 dni aresztu lub więcej, między wykonaniem każdej z tych kar powinien upłynąć okres przynajmniej 3 dni.

Artykuł 91

Ucieczkę jeńca wojennego będzie się uważało za udaną:

- 1) jeżeli połączy się on z siłami zbrojnymi Mocarstwa, do którego należy, lub Mocarstwa sprzymierzonego;
- 2) jeżeli opuści terytorium podlegające władzy Mocarstwa zatrzymującego lub Mocarstwa z nim sprzymierzonego;
- 3) jeżeli dostanie się na statek płynący pod banderą Mocarstwa, do którego jeńiec należy, lub Mocarstwa sprzymierzonego, a znajdujący się na wodach terytorialnych Mocarstwa

zatrzymującego, pod warunkiem, że statek ten nie znajduje się we władzy tego ostatniego.

Jeńcy wojenni, którzy po ucieczce udanej w rozumieniu niniejszego artykułu zostaną ponownie wzięci do niewoli, nie będą podlegali żadnej karze za swą poprzednią ucieczkę.

Artykuł 92

Jeniec wojenny ujęty w toku ucieczki, która nie jest udana w rozumieniu art. 91, podlega tylko karze dyscyplinarnej nawet w razie ponawianej próby ucieczki.

Ujęty jeniec zostanie przekazany w jak najszybszym czasie właściwym władzom wojskowym.

Mimo art. 88 ustęp 4 jeńcy wojenni ukarani za nieudaną ucieczkę mogą być poddani specjalnemu nadzorowi, pod warunkiem, że nadzór ten nie dotknie stanu ich zdrowia, że odbywać się będzie w obozach jeńców wojennych i że nie pozbawi ich żadnego z uprawnień, przyznanych im przez niniejszą Konwencję.

Artykuł 93

Ucieczka lub próba ucieczki, nawet w razie powtórzenia, nie może być uznana za okoliczność obciążającą, jeżeli jeniec wojenny odpowiada przed sądem za przestępstwa popełnione w czasie ucieczki lub próby ucieczki.

Zgodnie z postanowieniami artykułu 83, przestępstwa popełnione przez jeńców wojennych wyłącznie w celu ułatwienia sobie ucieczki i nie zawierające żadnych cech gwałtu wobec osób, jak przestępstwa przeciwko własności publicznej, kradzież bez zamiaru wzbogacania się, podrabianie i używanie fałszywych dokumentów, noszenie cywilnego ubrania, podlegać będą tylko karom dyscyplinarnym.

Jeńcy wojenni, którzy współdziałali w ucieczce lub próbie ucieczki, podlegają z tego tytułu tylko karze dyscyplinarnej.

Artykuł 94

W razie ujęcia zbiegłego jeńca wojennego należy zawiadomić o tym w sposób przewidziany w artykule 122 Mocarstwo, do którego on należy, jeżeli zawiadomiono je o ucieczce.

Artykuł 95

Jeńcy wojenni oskarżeni o przestępstwa dyscyplinarne nie będą tymczasowo aresztowani do czasu orzeczenia kary, chyba że środek ten stosuje się do członków sił zbrojnych Mocarstwa zatrzymującego w razie popełnienia analogicznych przestępstw lub że wymaga tego wyższy interes utrzymania porządku i dyscypliny w obozie.

Tymczasowe zaaresztowanie jeńca wojennego w związku z naruszeniem dyscypliny ograniczone będzie do niezbędnego minimum i nie może przekraczać 14 dni.

Postanowienia art. 97 i 98 niniejszego rozdziału mają zastosowanie do jeńców wojennych tymczasowo aresztowanych w związku z naruszeniem dyscypliny.

Artykuł 96

Fakty stanowiące naruszenie dyscypliny będą przedmiotem natychmiastowego śledztwa.

Niezależnie od kompetencji sądów i wyższych władz wojskowych, kary dyscyplinarne wymierzać może tylko oficer posiadający władzę dyscyplinarną jako komendant obozu lub odpowiedzialny oficer, który go zastępuje lub któremu przekazał on swą władzę dyscyplinarną.

Władza ta nie może być w żadnym przypadku przekazana jeńcowi wojennemu ani wykonywana przez jeńca wojennego.

Przed orzeczeniem kary dyscyplinarnej oskarżony jeńiec wojenny będzie dokładnie poinformowany o zarzucanych mu czynach. Będzie on mógł złożyć wyjaśnienia i przedstawić swą obronę. Będzie mu wolno powołać się na świadków i korzystać w razie potrzeby z pomocy wykwalifikowanego tłumacza. O decyzji powiadomieni zostaną jeńiec wojenny i mąż zaufania.

Komendant obozu powinien prowadzić ewidencję wymierzonych kar dyscyplinarnych; do rejestru tego będą mieli wgląd przedstawiciele Mocarstwa opiekuńczego.

Artykuł 97

Jeńcy wojenni nie będą w żadnym razie przenoszeni dla odbycia kar dyscyplinarnych do zakładów karnych (więzienia, domy poprawcze, ciężkie roboty itd.).

Wszystkie pomieszczenia, w których jeńcy odbywać będą kary dyscyplinarne, powinny odpowiadać wymaganiom higieny przewidzianym w art. 25. Ukarani jeńcy wojenni będą mieli możliwość utrzymania czystości osobistej zgodnie z postanowieniami art. 29.

Oficerowie i osoby z nimi zrównane nie będą osadzani w tych samych pomieszczeniach, co podoficerowie lub szeregowcy.

Jeńcy wojenni-kobiety, odbywające kary dyscyplinarne, będą osadzane oddzielnie od mężczyzn, w osobnych pomieszczeniach, w których pozostawać będą pod bezpośrednim nadzorem kobiet.

Artykuł 98

Jeńcy wojenni odbywający kary dyscyplinarne będą nadal korzystali z postanowień niniejszej Konwencji, chyba że samo zatrzymanie uniemożliwia ich stosowanie. W żadnym razie nie wolno ich jednak pozbawić korzyści wynikających z artykułów 78 i 126.

Jeńcy wojenni ukarani dyscyplinarnie nie mogą być pozbawieni przywilejów związanych z ich stopniem.

Jeńcy wojenni ukarani dyscyplinarnie będą mieli zapewnioną możliwość ruchu i przebywania na otwartym powietrzu co najmniej przez 2 godziny dziennie.

Będą oni mogli na swą prośbę zgłaszać się do codziennych oględzin lekarskich; będą otrzymywali opiekę potrzebną ze względu na ich stan zdrowia i w razie potrzeby zostaną umieszczeni w obozowej izbie chorych lub w szpitalu.

Wolno im będzie czytać i pisać, jak również wysyłać i przyjmować listy. Natomiast paczki i przekazy pieniężne mogą im być zatrzymane do czasu ukończenia kary; zostaną one tymczasem powierzone mężowi zaufania, który odda do izby chorych produkty łatwo psujące się, znajdujące się w tych paczkach.

III. Postępowanie sądowe

Artykuł 99

Żaden jeńiec wojenny nie może być ścigany ani skazany za czyn, który nie jest wyraźnie zabroniony przez ustawodawstwo Mocarstwa zatrzymującego lub przez prawo międzynarodowe, które obowiązują w czasie popełnienia czynu.

Nie wolno wywierać żadnej presji moralnej czy fizycznej na jeńcu wojennym, aby skłonić go do przyznania się do popełnienia czynu, o który jest oskarżony.

Żaden jeńiec wojenny nie może być skazany bez posiadania możliwości przedstawienia swej obrony i bez korzystania z pomocy wykwalifikowanego obrońcy.

Artykuł 100

Jeńców wojennych oraz Mocarstwa opiekuńcze należy poinformować w czasie możliwie najszybszym o przestępstwach, podlegających karze śmierci według ustawodawstwa Mocarstwa zatrzymującego.

Żadne przestępstwo nie będzie podlegało później karze śmierci bez zgody Mocarstwa, do którego jeńcy należą.

Nie można skazać jeńca na karę śmierci bez specjalnego zwrócenia uwagi sądu, zgodnie z art. 87 ustęp 2, że oskarżony, nie będąc obywatelem Mocarstwa zatrzymującego, nie ma wobec niego żadnego obowiązku wierności i że znajduje się w jego władzy w następstwie okoliczności niezależnych od jego woli.

Artykuł 101

W przypadku skazania jeńca wojennego na karę śmierci, wyrok nie będzie wykonany przed upływem co najmniej 6 miesięcy od chwili otrzymania przez Mocarstwo opiekuńcze na wskazany adres dokładnego zawiadomienia przewidzianego w artykule 107.

Artykuł 102

Wyrok przeciwko jeńcowi wojennemu może być ważnie wydany tylko przez taki sam sąd i według takiej samej procedury, jak w przypadku osób należących do sił zbrojnych Mocarstwa zatrzymującego i jeżeli ponadto postanowienia niniejszego rozdziału zostały zachowane.

Artykuł 103

Wszelkie dochodzenie sądowe przeciwko jeńcowi wojennemu przeprowadzone będzie tak szybko, jak na to pozwolą okoliczności, i w taki sposób, aby proces odbył się możliwie najwcześniej. Żaden jeńiec wojenny nie będzie osadzony w areszcie tymczasowym, chyba że taki sam środek stosowany jest wobec członków sił zbrojnych Mocarstwa zatrzymującego za podobne przestępstwa, albo że wymaga tego względem na bezpieczeństwo narodowe. Areszt tymczasowy nie będzie trwał w żadnym przypadku dłużej niż trzy miesiące.

Okres tymczasowego aresztowania jeńca wojennego zalicza się na poczet kary pozbawienia wolności orzeczonej w wyroku; będzie to zresztą uwzględnione przy wymierzaniu kary.

W okresie tymczasowego aresztowania jeńcy wojenni będą nadal korzystali z postanowień artykułów 97 i 98 niniejszego rozdziału.

Artykuł 104

We wszystkich przypadkach wszczęcia przez Mocarstwo zatrzymujące postępowania sądowego przeciwko jeńcowi wojennemu uprzedzi ono o tym Mocarstwo opiekuńcze jak najszybciej, a co najmniej na 3 tygodnie przed rozpoczęciem rozprawy. Termin 3 tygodni biegnie dopiero od chwili otrzymania zawiadomienia przez Mocarstwo opiekuńcze na adres uprzednio wskazany Mocarstwu zatrzymującemu.

Zawiadomienie to zawierać będzie następujące dane:

- 1) nazwisko i imiona jeńca wojennego, jego stopień, numer legitymacji, datę urodzenia i - w razie potrzeby - zawód;
- 2) miejsce internowania lub zatrzymania;
- 3) wyszczególnienie zarzutu lub zarzutów oskarżenia z wymienieniem przepisów prawnych, które mają zastosowanie;
- 4) wskazanie sądu właściwego do rozpoznania sprawy, jak również czasu i miejsca rozprawy.

Takie same zawiadomienie otrzyma od Mocarstwa zatrzymującego mąż zaufania jeńca wojennego.

Jeżeli przy otwarciu rozprawy nie zostanie przedstawiony dowód, że Mocarstwo opiekuńcze, jeńiec wojenny i zainteresowany mąż zaufania otrzymali wyżej wspomniane zawiadomienie co najmniej na trzy tygodnie przed otwarciem rozprawy, rozprawa nie będzie mogła się odbyć i zostanie odroczone.

Artykuł 105

Jeńiec wojenny ma prawo do pomocy ze strony jednego ze swych kolegów jeńców, do obrony przez wykwalifikowanego adwokata, którego sam wybierze, do powoływania świadków i do korzystania, jeżeli uzna to za potrzebne, z usług kompetentnego tłumacza. Zostanie on powiadomiony o tych prawach w odpowiednim czasie przed rozprawą przez Mocarstwo zatrzymujące.

Jeżeli jeńiec wojenny nie wybrał sobie obrońcy, Mocarstwo opiekuńcze wyznaczy mu go; będzie ono miało w tym celu co najmniej tydzień czasu. Na żądanie Mocarstwa opiekuńczego Mocarstwo zatrzymujące przekaże mu listę osób, posiadających kwalifikacje do podjęcia się obrony. W przypadku gdy ani jeńiec wojenny, ani Mocarstwo opiekuńcze nie wybierze obrońcy, Mocarstwo zatrzymujące wyznaczy z urzędu odpowiedniego adwokata do obrony oskarżonego.

Dla przygotowania obrony oskarżonego obrońca rozporządzać będzie okresem co najmniej dwutygodniowym przed otwarciem rozprawy, jak również niezbędnymi ułatwieniami, a w szczególności będzie mógł swobodnie odwiedzać oskarżonego i porozumiewać się z nim bez świadków. Będzie on mógł porozumiewać się ze wszystkimi świadkami odwołowymi, włączając w to jeńców wojennych. Będzie on korzystał z tych ułatwień aż do upływu terminu wniesienia odwołania.

Oskarżony jeńiec wojenny otrzyma dość wcześnie przed otwarciem rozprawy akt oskarżenia w języku dla niego zrozumiałym, jak również akta zazwyczaj doręczane oskarżonym na mocy ustaw obowiązujących w armii Mocarstwa zatrzymującego. Takie same dokumenty otrzyma w takich samych warunkach jego obrońca.

Przedstawiciele Mocarstwa opiekuńczego będą mogli być obecni na rozprawie z wyjątkiem przypadków, kiedy rozprawa odbywa się w interesie bezpieczeństwa państwa przy drzwiach zamkniętych; w tym przypadkach Mocarstwo zatrzymujące zawiadomi o tym Mocarstwo opiekuńcze.

Artykuł 106

Każdy jeńiec wojenny będzie miał prawo składać na tych samych warunkach co i członkowie sił zbrojnych Mocarstwa zatrzymującego apelację, kasację lub rewizję od każdego wyroku wydanego przeciwko niemu. Będzie on dokładnie poinformowany o swoim prawie odwołania się, jak również o terminach, związanych z jego wykonaniem.

Artykuł 107

Każdy wyrok wydany przeciwko jeńcowi wojennemu będzie natychmiast podany do wiadomości Mocarstwu opiekuńczemu pod postacią treściwego zawiadomienia, które wskaże również, czy jeńcowi przysługuje prawo wniesienia apelacji, kasacji lub rewizji. Zawiadomienie takie otrzyma również zainteresowany mąż zaufania. Otrzyma je także jeńiec wojenny w zrozumiałym dlań języku, jeżeli wyrok został wydany w jego nieobecności. Ponadto Mocarstwo zatrzymujące zawiadomi natychmiast Mocarstwo opiekuńcze, czy jeńiec wojenny chce skorzystać z prawa do wniesienia odwołania.

Poza tym w razie uprawomocnienia się wyroku i jeśli chodzi o karę śmierci - w razie wydania skazującego wyroku w pierwszej instancji, Mocarstwo zatrzymujące prześle jak najszybciej Mocarstwu opiekuńczemu szczegółowe zawiadomienie zawierające:

- 1) dokładny tekst wyroku;

- 2) treściwe sprawozdanie ze śledztwa i przebiegu rozprawy, podkreślające w szczególności tezy oskarżenia i obrony;
- 3) wskazanie, w razie potrzeby, zakładu, w którym kara będzie wykonana.
Zawiadomienia, przewidziane w poprzednich ustępach, przesłane będą Mocarstwu opiekuńczemu na adres wskazany przez nie uprzednio Mocarstwu zatrzymującemu.

Artykuł 108

Kary wymierzone jeńcom wojennym na mocy wyroków, które stały się prawomocne, wykonywane będą w tych samych zakładach i na tych samych warunkach jak kary wymierzone członkom sił zbrojnych Mocarstwa zatrzymującego. Warunki te będą w każdym razie zgodne z wymaganiami higieny i humanitaryzmu.

Kobiety-jeńcy wojenni, skazane na taką karę, osadzone będą w osobnych pomieszczeniach i będą się znajdowały pod nadzorem kobiet.

We wszystkich przypadkach jeńcy wojenni skazani na karę pozbawienia wolności korzystać będą nadal z postanowień artykułów 78 i 126 niniejszej Konwencji. Poza tym wolno im będzie otrzymywać i wysyłać listy, otrzymywać co najmniej jedną paczkę pomocy na miesiąc i używać regularnie ruchu na otwartym powietrzu; będą oni korzystać z opieki lekarskiej wymaganej przez ich stan zdrowia, jak również z pomocy duchownej, której zapragną.

Wymierzone im kary powinny być zgodne z postanowieniami ustępu trzeciego artykułu 87.

Tytuł IV

Zakończenie niewoli

Dział I

Bezpośrednia repatriacja i leczenie szpitalne w kraju neutralnym

Artykuł 109

Strony w konflikcie obowiązane są z zastrzeżeniem ustępu 3 niniejszego artykułu odsyłać do kraju ciężko chorych i rannych jeńców wojennych, niezależnie od ich liczby lub stopnia i po doprowadzeniu ich do stanu zdrowia, umożliwiającego transport, zgodnie z pierwszym ustępem następnego artykułu.

W czasie trwania działań wojennych Strony w konflikcie postarają się zorganizować przy pomocy zainteresowanych Mocarstw neutralnych leczenie szpitalne w krajach neutralnych jeńców rannych lub chorych wymienionych w ustępie 2 następnego artykułu; będą one mogły ponadto zawierać umowy w celu bezpośredniej repatriacji lub internowania w kraju neutralnym jeńców zdrowych, którzy przeszli dłuższy okres niewoli.

Żaden jeńiec wojenny ranny lub chory, którego repatriacja przewidziana jest na mocy ustępu 1 niniejszego artykułu, nie może być repatriowany wbrew swej woli w czasie trwania działań wojennych.

Artykuł 110

Będą repatriowani bezpośrednio:

- 1) ranni i nieuleczalnie chorzy, których zdolności umysłowe lub fizyczne uległy znacznemu zmniejszeniu;
- 2) ranni i chorzy, którzy według przewidywań lekarskich nie mogą wyzdrowieć w ciągu roku, których stan wymaga leczenia i których zdolności umysłowe lub fizyczne uległy znacznemu zmniejszeniu;
- 3) ranni i chorzy wyleczeni, których zdolności umysłowe lub fizyczne uległy znacznemu i stałemu zmniejszeniu.

Mogą być poddani leczeniu szpitalnemu w krajach neutralnych:

- 1) ranni i chorzy, których wyzdrowienie może być oczekiwane w ciągu roku od chwili odniesienia rany lub od początku choroby, jeżeli leczenie w kraju neutralnym pozwala przewidywać pewniejsze i szybsze wyzdrowienie;
- 2) jeńcy wojenni, których zdrowie psychiczne i fizyczne jest według przewidywań lekarskich poważnie zagrożone przez pozostawanie w niewoli, a którzy przez leczenie szpitalne w kraju neutralnym mogliby tej groźby uniknąć.

Warunki, jakim odpowiadać powinni jeńcy wojenni leczeni w szpitalach w kraju neutralnym, aby mogli być repatriowani, ustalone zostaną wraz z ich sytuacją prawną w drodze umowy między Mocarstwami zainteresowanymi. Na ogół będą repatriowani jeńcy wojenni, leczeni w szpitalach kraju neutralnego, którzy należą do następujących kategorii:

- 1) jeńcy, których stan zdrowia pogorszył się do takiego stopnia, że odpowiadają oni warunkom przewidzianym dla bezpośredniej repatriacji;
- 2) jeńcy, których zdolności umysłowe lub fizyczne po leczeniu pozostają nadal znacznie ograniczone.

W braku specjalnych umów między zainteresowanymi Stronami w konflikcie, określających przypadki inwalidztwa lub choroby pociągającej za sobą bezpośrednią repatriację lub leczenie szpitalne w kraju neutralnym, przypadki te będą określone na zasadach zawartych w typowej umowie w sprawie bezpośredniej repatriacji rannych i chorych jeńców wojennych i ich leczenia szpitalnego w kraju neutralnym oraz w regulaminie mieszanych Komisji lekarskich, załączonych do niniejszej Konwencji.

Artykuł 111

Mocarstwo zatrzymujące, Mocarstwo, do którego należą jeńcy wojenni, oraz Mocarstwo neutralne, na które te dwa Mocarstwa się zgodziły, postarają się zawrzeć umowy, które pozwolą na internowanie jeńców wojennych na terytorium powyższego Mocarstwa neutralnego aż do chwili zakończenia działań wojennych.

Artykuł 112

Z chwilą wybuchu konfliktu wyznaczone będą mieszane komisje lekarskie w celu badania chorych i rannych jeńców i podejmowania w stosunku do nich odpowiednich decyzji. Wyznaczenie, obowiązki i funkcjonowanie tych komisji będą zgodne z postanowieniami regulaminu załączonego do niniejszej Konwencji.

Jednakże jeńcy, którzy zdaniem władz lekarskich Mocarstwa zatrzymującego są bezsprzecznie ciężko ranni lub ciężko chorzy, mogą być repatriowani bez obowiązku poddania się badaniu przez mieszaną Komisję lekarską.

Artykuł 113

Poza jeńcami wskazanymi przez władze lekarskie Mocarstwa zatrzymującego badaniu mieszanych komisji lekarskich przewidzianych w poprzednim artykule będą mogli poddać się ranni lub chorzy jeńcy należący do następujących kategorii:

- 1) ranni i chorzy wskazani przez urzędującego w obozie lekarza - obywatela tego samego lub innego Mocarstwa, biorącego udział w konflikcie po stronie Mocarstwa, do którego jeńcy należą;
- 2) ranni i chorzy, wskazani przez ich męża zaufania;
- 3) ranni i chorzy wskazani przez Mocarstwo, do którego należą, albo przez uznaną przez to Mocarstwo organizację pomocy jeńcom.

Jeńcy wojenni, nie należący do żadnej z powyższych trzech kategorii, będą mogli również zgłosić się do zbadania przez mieszane Komisje lekarskie, jednak zostaną zbadani dopiero po jeńcach wspomnianych kategorii.

Lekarz tej samej narodowości co jeńcy wojenni poddani badaniu przez mieszaną komisję lekarską oraz ich mąż zaufania mogą być obecni przy tym badaniu.

Artykuł 114

Jeńcy wojenni będący ofiarami wypadków z wyjątkiem tych, którzy się sami umyślnie zranili, korzystać będą z postanowień niniejszej Konwencji jeśli chodzi o repatriację lub ewentualne leczenie szpitalne w kraju neutralnym.

Artykuł 115

Żaden jeńiec, skazany na karę dyscyplinarną, a odpowiadający warunkom, przewidzianym dla repatriacji lub leczenia szpitalnego w kraju neutralnym nie może być zatrzymany z powodu nie odbycia swej kary.

Ścigani lub skazani sądownie jeńcy wojenni, których wyznaczono do repatriacji lub leczenia szpitalnego w kraju neutralnym, będą mogli skorzystać z tego przed zakończeniem postępowania lub przed wykonaniem kary, jeżeli zgodzi się na to Mocarstwo zatrzymujące. Strony w konflikcie zakomunikują sobie nawzajem nazwiska jeńców, którzy zostaną zatrzymani do czasu zakończenia postępowania lub wykonania kary.

Artykuł 116

Koszty repatriacji jeńców wojennych lub ich przewiezienia do kraju neutralnego ponosi Mocarstwo, do którego ci jeńcy należą, poczynszy od granicy Mocarstwa zatrzymującego.

Artykuł 117

Żaden z repatriowanych nie może być wcielony do czynnej służby wojskowej.

Dział II

Zwolnienie i repatriacja jeńców wojennych po zakończeniu działań wojennych

Artykuł 118

Jeńcy wojenni zostaną zwolnieni i repatriowani niezwłocznie po zakończeniu działań wojennych.

W razie braku odpowiednich postanowień w konwencji zawartej między Stronami w konflikcie w sprawie zakończenia działań wojennych lub w razie braku takiej konwencji, każde z Mocarstw zatrzymujących samo ustali i niezwłocznie wykona plan repatriacji zgodny z zasadą sformułowaną w poprzednim ustępie.

Zarówno w jednym, jak w drugim przypadku podjęte środki zostaną podane jeńcom wojennym do wiadomości.

Koszty repatriacji jeńców wojennych będą w każdym razie podzielone w sposób słuszny między Mocarstwo zatrzymujące a Mocarstwo, do którego jeńcy należą. W tym celu będą przestrzegane przy podziale następujące zasady:

- a) jeżeli obydwa Mocarstwa graniczą z sobą, Mocarstwo, do którego jeńcy wojenni należą, poniesie koszty ich repatriacji poczynszy od granicy Mocarstwa zatrzymującego;
- b) jeżeli obydwa Mocarstwa nie graniczą z sobą, Mocarstwo zatrzymujące poniesie koszty transportu jeńców wojennych na swoim terytorium aż do swojej granicy lub swojego portu załadowania, znajdującego się najbliżej Mocarstwa, do którego jeńcy należą. Zainteresowane Strony uzgodnią słuszny podział między sobą pozostałych kosztów repatriacji. Zawarcie takiej umowy nie może w żadnym razie usprawiedliwić najmniejszej zwłoki w repatriacji jeńców wojennych.

Artykuł 119

Repatriacja odbywać się będzie w warunkach analogicznych do warunków przewidzianych w artykułach 46 do 48 włącznie niniejszej Konwencji dotyczących przenoszenia jeńców wojennych oraz z uwzględnieniem postanowień art. 118 i postanowień następujących ustępów.

Przy repatriacji przedmioty wartościowe odebrane jeńcom wojennym zgodnie z postanowieniami art. 18 oraz kwoty w walucie obcej nie wymienione na walutę Mocarstwa zatrzymującego zostaną im zwrócone. Przedmioty wartościowe i kwoty w walucie zagranicznej, które z jakichkolwiek powodów nie zostały zwrócone jeńcom wojennym przy ich repatriacji będą przekazane do Biura Informacji przewidzianego w art. 122.

Jeńcom wojennym wolno będzie zabrać swoje rzeczy osobiste, korespondencję oraz paczki, które nadeszły na ich adres; jeżeli wymagają tego warunki repatriacji, waga tych przedmiotów może być ograniczona do ciężaru, który jeńiec może sam unieść. W każdym razie, każdy jeńiec może zabrać co najmniej 25 kg.

Inne przedmioty osobistego użytku repatriowanego jeńca będą przechowane przez Mocarstwo zatrzymujące; prześle mu je ono natychmiast po zawarciu z Mocarstwem, do którego należy jeńiec, umowy ustalającej sposób ich transportu i pokrycie związanych z tym kosztów.

Jeńcy wojenni, przeciwko którym toczy się postępowanie o czyn uznany przez prawo karne za zbrodnię lub występki, mogą być zatrzymani do chwili zakończenia postępowania, a w razie potrzeby do czasu odbycia kary. To samo dotyczy skazanych za czyn uznany przez prawo karne za zbrodnię lub występki.

Strony w konflikcie zakomunikują sobie nawzajem nazwiska jeńców wojennych, którzy zostaną zatrzymani do czasu zakończenia postępowania lub odbycia kary.

Strony w konflikcie porozumieją się co do utworzenia komisji mających na celu poszukiwanie rozproszonych jeńców i zapewnienie im repatriacji w jak najkrótszym terminie.

Dział III

Zgony jeńców wojennych

Artykuł 120

Testamenty jeńców wojennych sporządzane będą w taki sposób, aby odpowiadały warunkom ważności wymaganym przez ustawodawstwo kraju ich pochodzenia, który powinien podjąć niezbędne środki w celu podania tych warunków do wiadomości Mocarstwa zatrzymującego. Na prośbę jeńca wojennego, a w każdym razie po jego śmierci, testament przekazany będzie niezwłocznie Mocarstwu opiekuńczemu, a uwierzytelniony odpis przesłany będzie do Centralnego Biura Informacji.

Świadectwa zgonu wszystkich jeńców wojennych zmarłych w niewoli, sporządzone według wzoru załączonego do niniejszej Konwencji, albo wykazy poświadczone za zgodność przez odpowiedzialnego oficera przesłane będą w najkrótszym terminie do Biura Informacji o jeńcach wojennych, utworzonego zgodnie z art. 122. W tych świadectwach lub wykazach powinny być zamieszczone dane co do tożsamości, wymienione w ustępie 3 art. 17, miejsce i data zgonu, przyczyna zgonu, miejsce i data pochowania, jak również wszelkie informacje konieczne dla rozpoznania grobów.

Pogrzebanie lub spalenie zwłok powinno być poprzedzone badaniem lekarskim zwłok w celu stwierdzenia zgonu, umożliwienia sporządzenia sprawozdania oraz jeżeli zajdzie tego potrzeba ustalenia tożsamości zmarłego.

Władze zatrzymujące czuwać będą nad tym, aby jeńcy wojenni, zmarli w czasie niewoli, byli grzebani z czcią i w miarę możliwości zgodnie z obrządkami religii, którą wyznawali, oraz aby ich groby były szanowane, odpowiednio utrzymywane i oznaczone w taki sposób, aby można

je zawsze było odnaleźć. Ilekroć to będzie możliwe, zmarli jeńcy wojenni należący do tego samego Mocarstwa pochowani będą w tym samym miejscu.

Zmarli jeńcy wojenni pochowani będą indywidualnie z wyjątkiem przypadków, gdy pochowanie we wspólnym grobie będzie konieczne ze względu na siłę wyższą. Zwłoki mogą być spalone tylko wówczas, kiedy wymagają tego naglące względy higieny lub religia zmarłego albo jeżeli wyraził on takie życzenie. W przypadku spalenia zwłok zostanie to zaznaczone wraz ze wskazaniem motywów w świadectwie zgonu.

Aby można było zawsze odnaleźć groby, wszelkie informacje ich dotyczące powinny być rejestrowane przez zarząd grobów, utworzony przez Mocarstwo zatrzymujące. Spisy grobów oraz informacje dotyczące jeńców wojennych, pochowanych na cmentarzach lub gdzie indziej, przekazane zostaną Mocarstwu, do którego należeli jeńcy wojenni. Troska o te groby i rejestrowanie każdego późniejszego przeniesienia zwłok jest obowiązkiem Mocarstwa kontrolującego dane terytorium, jeżeli jest ono stroną Konwencji. Postanowienia te stosują się również do popiołów, które będą przechowywane przez zarząd grobów do chwili, gdy kraj pochodzenia zawiadomi ostatecznie o swych życzeniach w tej sprawie.

Artykuł 121

Po każdym zgonie lub poważnym zranieniu jeńca wojennego spowodowanych lub przypuszczalnie spowodowanych przez warte, przez innego jeńca wojennego lub przez jakąkolwiek inną osobę, jak również po każdym zgonie, którego przyczyny są nie ustalone, Mocarstwo zatrzymujące przeprowadzi natychmiast oficjalne śledztwo.

Zawiadomienie o tym będzie natychmiast posłane Mocarstwu opiekuńczemu. Zebrane zostaną zeznania świadków, szczególnie jeńców wojennych, a sprawozdanie zawierające te dane będzie podane do wiadomości powyższego Mocarstwa.

Jeżeli śledztwo ustali winę jednej lub więcej osób, Mocarstwo zatrzymujące przedsięwzięmie wszelkie środki w celu wdrożenia postępowania sądowego przeciwko osobie lub osobom odpowiedzialnym.

Tytuł V

Biuro Informacji i Stowarzyszenia Pomocy Jeńcom Wojennym

Artykuł 122

Z chwilą wybuchu konfliktu i we wszystkich przypadkach okupacji każda ze Stron w konflikcie utworzy oficjalne Biuro Informacji o jeńcach wojennych, znajdujących się w jej władzy; Mocarstwa neutralne lub nie wojujące, które przyjmą na swe terytorium osoby należące do jednej z kategorii wymienionych w art. 4, działać będą w ten sam sposób w stosunku do tych osób. Zainteresowane Mocarstwo czuwać będzie nad tym, aby Biuro Informacji rozporządzało lokalami, sprzętem i personelem, niezbędnymi do skutecznego prowadzenia swej działalności. Będzie ono mogło zatrudniać w nim jeńców wojennych, przestrzegając warunków ustalonych w części niniejszej Konwencji dotyczącej pracy jeńców wojennych.

W możliwie najkrótszym terminie każda ze Stron w konflikcie udzieli swemu Biuru danych wymienionych w ustępach 4, 5 i 6 niniejszego artykułu, co do każdej osoby nieprzyjacielskiej należącej do jednej z kategorii wspomnianych w art. 4, a znajdującej się pod jej władzą. Mocarstwa neutralne lub nie wojujące postępować będą w ten sam sposób wobec osób tych kategorii, które przyjmą na swe terytorium.

Biuro prześle natychmiast najszybszymi środkami te informacje zainteresowanym Mocarstwom za pośrednictwem z jednej strony Mocarstw opiekuńczych, a z drugiej strony - Centralnego Biura przewidzianego w artykule 123.

Informacje te powinny umożliwić szybkie zawiadomienie zainteresowanych rodzin. Informacje te, jeżeli są w posiadaniu Biura Informacji, zawierać powinny co do każdego jeńca wojennego, z zastrzeżeniem postanowień art. 17, nazwisko, imiona, stopień, nr książeczki wojskowej, miejsce i dokładną datę urodzenia, wskazanie Mocarstwa, do którego należy, imię ojca i nazwisko panięskie matki, nazwisko i adres osoby, która ma być zawiadomiona, jak również adres, na który można kierować korespondencję dla jeńca.

Biuro Informacji otrzyma od różnych właściwych organów dane w sprawie przenoszenia, zwalniania, repatriacji, ucieczek, leczenia szpitalnego oraz zgonów i przekaże je w sposób przewidziany w ustępie 3 niniejszego artykułu. Podobnie przekazywane będą regularnie i w miarę możliwości co tydzień informacje o stanie zdrowia jeńców wojennych chorych lub ciężko rannych.

Do obowiązków Biura Informacji należy również udzielanie odpowiedzi na wszystkie skierowane doń pytania dotyczące jeńców wojennych, włącznie ze zmarłymi w czasie niewoli; Biuro przeprowadzi niezbędne dochodzenia w celu uzyskania żądanych informacji, jeżeli ich nie posiada.

Wszelkie zawiadomienia pisemne wysyłane przez Biuro będą opatrzone podpisem lub pieczęcią.

Biuro Informacji ma ponadto obowiązek zbierania i przekazywania zainteresowanym Mocarstwom wszystkich osobistych przedmiotów wartościowych, wyłącznie z kwotami w walucie innej niż waluta Mocarstwa zatrzymującego, oraz dokumentów, mających znaczenie dla bliskich krewnych, a pozostawionych przez jeńców wojennych przy ich repatriacji, zwolnieniu, ucieczce lub zgonie. Przedmioty te zostaną przesłane przez Biuro w opieczętowanych paczkach, do których załączone będą deklaracje, ustalające dokładnie tożsamość osób, do których przedmioty te należały, jak również dokładny opis zawartości paczki. Pozostałe rzeczy osobiste wspomnianych jeńców zwrócone zostaną zgodnie z porozumieniami zawartymi między zainteresowanymi Stronami w konflikcie.

Artykuł 123

Centralne Biuro Informacji o jeńcach wojennych zostanie utworzone w kraju neutralnym. Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża zaproponuje zainteresowanym Mocarstwom, jeżeli uzna to za potrzebne, zorganizowanie takiego Biura.

Zadaniem takiego Biura będzie skoncentrowanie wszelkich informacji dotyczących jeńców wojennych, jakie będzie mogło zdobyć drogą oficjalną lub prywatną; przekazywać je ono będzie jak najszybciej krajowi pochodzenia jeńców lub Mocarstwu, do którego oni należą. Strony w konflikcie udzielą mu wszelkich ułatwień dla przekazania tych wiadomości.

Wysokie Umawiające się Strony, a w szczególności te, których obywatele korzystają z usług Centralnego Biura, proszone są o udzielenie mu poparcia finansowego, którego mogłoby ono potrzebować.

Postanowienia te nie powinny być interpretowane jako ograniczające humanitarną działalność Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża i stowarzyszeń pomocy, wspomnianych w art. 125.

Artykuł 124

Krajowe Biura Informacji i Centralne Biuro Informacji korzystać będą ze zwolnień od opłat pocztowych i ze wszystkich zwolnień przewidzianych w art. 74 oraz w miarę możliwości ze zwolnień od opłat telegraficznych lub ze znacznych ulg w tych opłatach.

Artykuł 125

Z zastrzeżeniem środków, jakie Mocarstwa zatrzymujące uznają za niezbędne dla zapewnienia swego bezpieczeństwa lub dla zaspokojenia innych słuszych potrzeb, udzielą

one życzliwego poparcia organizacjom religijnym, stowarzyszeniom pomocy lub jakimkolwiek innym organizacjom, które przychodzą z pomocą jeńcom wojennym. Przyznają im one wszelkie konieczne udogodnienia, podobnie jak i ich należycie upoważnionym delegatom, w celu odwiedzania jeńców, rozdzielania im zaopatrzenia i wszelkich materiałów przeznaczonych dla celów religijnych, oświatowych i rozrywkowych, albo w celu pomagania im w organizowaniu rozrywek w obozach. Wyżej wymienione stowarzyszenia lub organizacje mogą być tworzone bądź na terytorium Mocarstwa zatrzymującego, bądź też w innym kraju, bądź wreszcie mogą mieć charakter międzynarodowy.

Mocarstwo zatrzymujące może ograniczyć ilość stowarzyszeń i organizacji, których przedstawiciele będą upoważnieni do działalności na jego terytorium i pod jego kontrolą, pod warunkiem, że takie ograniczenie nie przeszkodzi w udzieleniu skutecznej i wystarczającej pomocy wszystkim jeńcom wojennym.

Szczególne sytuacja Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża w tej dziedzinie będzie zawsze uznana i szanowana.

W chwili wydania jeńcom wojennym zaopatrzenia i materiałów dla wyżej wskazanych celów albo przynajmniej po krótkim czasie przesłane zostaną wysyłającym stowarzyszeniom pomocy lub organizacjom pokwitowania, podpisane przez męża zaufania tych jeńców i odnoszące się do każdej przesyłki.

Tytuł VI

Wykonanie konwencji

Dział I

Postanowienia ogólne

Artykuł 126

Przedstawiciele lub delegaci Mocarstw opiekuńczych będą uprawnieni do udawania się do wszystkich miejsc, w których znajdują się jeńcy wojenni, a zwłaszcza do miejsc internowania, uwięzienia lub pracy; będą oni mieli dostęp do wszystkich pomieszczeń używanych przez jeńców. Wolno im będzie również udawać się do miejsc odjazdu, przejazdu lub przyjazdu przenoszonych jeńców. Będą oni mogli rozmawiać z jeńcami bez świadków, a zwłaszcza z ich mężami zaufania, za pośrednictwem tłumacza, jeżeli to jest potrzebne.

Przedstawicielom i delegatom Mocarstw opiekuńczych pozostawi się zupełną swobodę wyboru miejsc, jakie pragną odwiedzić; czas trwania i częstotliwość tych odwiedzin nie będą ograniczone. Zakaz odwiedzin nastąpić może wyłącznie wskutek nagłej konieczności natury wojskowej i będzie miał miejsce tylko wyjątkowo i przejściowo.

Mocarstwo zatrzymujące i Mocarstwo, do którego należą odwiedzani jeńcy wojenni, mogą porozumieć się w razie potrzeby co do tego, aby rodacy tych jeńców zostali dopuszczeni do udziału w odwiedzinach.

Delegaci Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża korzystać będą z takich samych przywilejów. Wyznaczanie tych delegatów wymagać będzie zgody Mocarstwa, w którego władzy znajdują się jeńcy wojenni, którzy mają być odwiedzani.

Artykuł 127

Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się rozpowszechniać jak najszerszej w swych krajach, zarówno w czasie pokoju jak podczas wojny, tekst niniejszej Konwencji i włączyć jej studiowanie do programów szkolenia wojskowego i, jeżeli to możliwe, do programów szkolnictwa cywilnego, aby w ten sposób zasady Konwencji znane były ogółowi ich sił zbrojnych i ludności.

Władze wojskowe lub inne, które w czasie wojny ponosić będą odpowiedzialność za jeńców wojennych, powinny posiadać tekst Konwencji i otrzymać specjalne wyjaśnienia co do jej postanowień.

Artykuł 128

Wysokie Umawiające się Strony prześlą sobie za pośrednictwem Szwajcarskiej Rady Związkowej, a w czasie trwania działań wojennych za pośrednictwem Mocarstw opiekuńczych, urzędowe przekłady niniejszej Konwencji, jak również ustawy i rozporządzenia, jakie uznają za stosowne wydać w celu zapewnienia jej wykonania.

Artykuł 129

Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się do wydania niezbędnych przepisów ustawodawczych w celu ustalenia odpowiednich sankcji karnych w stosunku do osób, które popełniły lub wydały rozkaz popełnienia jakiegokolwiek z ciężkich naruszeń niniejszej Konwencji określonych w następnym artykule.

Każda Umawiająca się Strona obowiązana będzie poszukiwać osoby podejrzane o popełnienie lub o wydanie rozkazu popełnienia jakiegokolwiek z tych ciężkich naruszeń i powinna ścigać je przed swoimi własnymi sądami niezależnie od obywatelstwa. Będzie ona również mogła, jeżeli woli, wydać te osoby na warunkach przewidzianych przez jej własne ustawodawstwo do osądzenia innej zainteresowanej w ściganiu Umawiającej się Stronie w przypadku, gdy ta Strona posiada dostateczne dowody obciążające przeciwko powyższym osobom.

Każda Umawiająca się Strona podejmie niezbędne środki, aby spowodować zaprzestanie czynów sprzecznych z postanowieniami niniejszej Konwencji, innych niż ciężkie naruszenia określone w artykule następnym.

We wszelkich okolicznościach oskarżeni korzystać będą z gwarancji procesowych i wolności obrony, które nie będą mniejsze od przewidzianych w artykułach 105 i następnym niniejszej Konwencji.

Artykuł 130

Za ciężkie naruszenie przewidziane w artykule poprzednim uważa się popełnienie któregośkolwiek z niżej wymienionych czynów na szkodę osób lub mienia, chronionych przez Konwencję: umyślne zabójstwo, torturowanie lub nieludzkie traktowanie, włączając w to doświadczenia biologiczne, umyślne sprawianie wielkich cierpień albo ciężkie uszkodzenia ciała lub zdrowia, zmuszanie jeńca do służby w siłach zbrojnych Mocarstwa nieprzyjacielskiego lub pozbawienie go prawa do tego, aby był sądzony w sposób słuszny i bezstronny zgodnie z postanowieniami niniejszej Konwencji.

Artykuł 131

Żadna Umawiająca się Strona nie będzie mogła zwolnić się sama ani zwolnić innej Umawiającej się Strony od odpowiedzialności ciężącej na niej lub na innej Umawiającej się Stronie za naruszenia przewidziane w poprzednim artykule.

Artykuł 132

Na żądanie jednej ze Stron w konflikcie należy wszcząć śledztwo w trybie, który zostanie ustalony przez zainteresowane Strony, co do każdego zarzuconego pogwałcenia Konwencji.

Jeżeli nie nastąpi uzgodnienie w sprawie trybu śledztwa, Strony porozumieją się co do wyboru arbitra, który zadecyduje, jaka procedura ma być stosowana.

Po stwierdzeniu, że pogwałcenie miało istotnie miejsce, Strony w konflikcie możliwie najszybciej położą mu kres i ukróćą je.

Dział II

Postanowienia końcowe

Artykuł 133

Konwencję niniejszą sporządzono w językach francuskim i angielskim. Obydwa teksty są jednakowo autentyczne.

Szwajcarska Rada Związkowa poleci sporządzenie przekładów urzędowych Konwencji na języki rosyjski i hiszpański.

Artykuł 134

Konwencja niniejsza zastępuje w stosunkach między Wysokimi Umawiającymi się Stronami Konwencję z dnia 27 lipca 1929 r.

Artykuł 135

W stosunkach między Mocarstwami związanymi Konwencją Haską o prawach i zwyczajach wojny lądowej z 29 lipca 1899 r. lub z 18 października 1907 r., a które są stronami niniejszej Konwencji ta ostatnia uzupełni rozdział II regulaminu, załączonego do wspomnianych Konwencji Haskich.

Artykuł 136

Konwencja niniejsza, która nosić będzie datę dnia dzisiejszego, będzie mogła być podpisana do 12 lutego 1950 r. w imieniu Mocarstw reprezentowanych na Konferencji, która rozpoczęła się w Genewie 21 kwietnia 1949 r., jak również Mocarstw nie reprezentowanych na tej Konferencji, lecz będących stronami Konwencji z 27 lipca 1929 r.

Artykuł 137

Konwencja niniejsza będzie ratyfikowana możliwie najprędzej, a dokumenty ratyfikacyjne zostaną złożone w Bernie.

O złożeniu każdego dokumentu ratyfikacyjnego sporządzony będzie protokół, którego odpis uwierzytelniony za zgodność Szwajcarska Rada Związkowa prześle wszystkim Mocarstwom, w których imieniu Konwencję podpisano lub przystąpienie do niej notyfikowano.

Artykuł 138

Konwencja niniejsza wejdzie w życie w sześć miesięcy po złożeniu co najmniej dwóch dokumentów ratyfikacyjnych.

Następnie wejdzie ona w życie w stosunku do każdej z Wysokich Umawiających się Stron w sześć miesięcy po złożeniu przez nią dokumentu ratyfikacyjnego.

Artykuł 139

Od daty swego wejścia w życie Konwencja niniejsza będzie otwarta do przystąpienia dla każdego Mocarstwa, w którego imieniu nie została podpisana.

Artykuł 140

Przystąpienia będą notyfikowane na piśmie Szwajcarskiej Radzie Związkowej i nabiorą mocy po upływie sześciu miesięcy od daty ich otrzymania.

Szwajcarska Rada Związkowa zawiadomi o każdym przystąpieniu wszystkie Mocarstwa, w których imieniu Konwencję podpisano albo przystąpienie do niej notyfikowano.

Artykuł 141

Sytuacje przewidziane w artykułach 2 i 3 spowodują natychmiastowe wejście w życie ratyfikacji i przystąpień złożonych bądź notyfikowanych przez Strony w konflikcie przed albo po rozpoczęciu działań wojennych lub okupacji. Zawiadomienia o ratyfikacjach lub przystąpieniach otrzymanych od Stron w konflikcie będą rozesłane przez Szwajcarską Radę Związkową jak najszybszą drogą.

Artykuł 142

Każda z Wysokich Umawiających się Stron będzie mogła wypowiedzieć niniejszą Konwencję.

Wypowiedzenie będzie notyfikowane na piśmie Szwajcarskiej Radzie Związkowej, która zawiadomi o wypowiedzeniu Rządu wszystkich Wysokich Umawiających się Stron.

Wypowiedzenie nabierze mocy po upływie roku od daty notyfikowania go Szwajcarskiej Radzie Związkowej. Jednakże wypowiedzenie notyfikowane wówczas, gdy Mocarstwo wypowiadające jest uwikłane w konflikt, nie odniesie żadnego skutku dopóty, dopóki nie zostanie zawarty pokój, a w każdym razie dopóty, dopóki nie będą zakończone czynności związane z uwolnieniem i repatriacją osób podlegających ochronie przez niniejszą Konwencję.

Wypowiedzenie będzie miało skutek tylko w stosunku do Mocarstwa wypowiadającego. Nie wywrze ono żadnego wpływu na obowiązki, jakie Strony w konflikcie będą musiały w dalszym ciągu wypełniać na mocy zasad prawa narodów, wynikających ze zwyczajów uznanych przez cywilizowane narody, z praw ludzkości i z wymagań sumienia publicznego.

Artykuł 143

Szwajcarska Rada Związkowa zarejestruje niniejszą Konwencję w Sekretariacie Organizacji Narodów Zjednoczonych. Szwajcarska Rada Związkowa zawiadomi również Sekretariat Organizacji Narodów Zjednoczonych o wszystkich otrzymanych przez nią ratyfikacjach, przystąpieniach i wypowiedzeniach dotyczących niniejszej Konwencji.

Na dowód czego niżej podpisani po złożeniu swych pełnomocnictw podpisali niniejszą konwencję.

Sporządzono w Genewie dnia 12 sierpnia 1949 r. w językach francuskim i angielskim. Oryginał będzie złożony w archiwum Związku Szwajcarskiego, Szwajcarska Rada Związkowa przekaże uwierzytelniony za zgodność odpis niniejszej Konwencji każdemu z Państw podpisujących, jak również Państwowi, które do Konwencji przystąpią.

Załącznik I

Umowa wzorcowa w sprawie bezpośredniej repatriacji rannych i chorych jeńców wojennych oraz ich leczenia szpitalnego w kraju neutralnym (patrz artykuł 110)

I. Zasady bezpośredniej repatriacji lub leczenia szpitalnego w kraju neutralnym

A. Bezpośrednia repatriacja

Będą bezpośrednio repatriowani:

- 1) Wszyscy jeńcy wojenni dotknięci następującymi kalectwami pochodzenia urazowego: utratą kończyny, paraliżem, chorobami stawów lub innymi pod warunkiem, że kalectwo polega przynajmniej na utracie ręki lub nogi albo jest równoznaczne z utratą ręki lub nogi.
Nie włączając możliwości szerszej interpretacji, następujące przypadki będą uznane jako równoznaczne z utratą ręki lub nogi:
  - a) utrata ręki, wszystkich palców lub kciuka i palca wskazującego u jednej ręki; utrata nogi lub wszystkich palców i śródstopia u jednej nogi;
  - b) zeszywnienie, utrata tkanki kostnej, skurczenie, blizny uniemożliwiające działalność jednego z głównych stawów lub wszystkich stawów palców u ręki;
  - c) staw rzekomy kości długich;
  - d) zniekształcenie w następstwie złamań lub innych wypadków, powodujące znaczne ograniczenie sprawności i zdolności do noszenia ciężarów.
- 2) Wszyscy ranni jeńcy wojenni, których stan stał się chroniczny do tego stopnia, że przewidywania zdają się wykluczać ich powrót do zdrowia pomimo leczenia w ciągu roku od odniesienia rany, jak na przykład w przypadku:
  - a) pocisku w sercu, nawet jeśli Mieszana Komisja Lekarska nie stwierdzi przy badaniu poważnych zaburzeń;
  - b) odłamka metalu w mózgu lub w płucach, nawet jeśli Mieszana Komisja Lekarska nie może stwierdzić przy badaniu reakcji miejscowych lub ogólnych;
  - c) zapalenie szpiku kostnego, którego wyleczenia nie można przewidywać w ciągu roku od odniesienia rany i które powinno spowodować zeszywnienie stawu lub inne zmiany równorzędne z utratą ręki lub nogi;
  - d) drażąca i ropiejąca rana jednego z głównych stawów;
  - e) rany czaszki z utratą lub przemieszczeniem tkanki kostnej;
  - f) rana lub oparzenie twarzy z utratą tkanki i zaburzeniami funkcjonalnymi;
  - g) rana rdzenia pacierzowego;
  - h) uszkodzenie nerwów obwodowych, którego następstwa są równoznaczne z utratą ręki lub nogi i którego wyleczenie wymaga więcej niż roku od zranienia, na przykład: zranienie splotu barkowego lub łędźwiowo-krzyżowego, nerwów pośrodkowego lub siedzeniowego, jak również łączne zranienie nerwu promieniowego i łokciowego lub nerwów strzałkowego, wspólnego i piszczelowego itd. Oddzielne zranienie nerwów: promieniowego, łokciowego, strzałkowego lub piszczelowego nie uzasadnia repatriacji z wyjątkiem poważnych przykurczów stawowych lub zaburzeń neurologicznych;
  - i) zranienia narządu moczowego naruszające poważnie jego działanie.
- 3) Wszyscy chorzy jeńcy wojenni, których stan stał się chroniczny do tego stopnia, że przewidywania zdają się wykluczać ich powrót do zdrowia pomimo leczenia w ciągu roku od zachorowania, jak na przykład w przypadkach:
  - a) postępującej gruźlicy jakiegokolwiek narządu, która nie może być według prognozy lekarskiej wyleczona lub przynajmniej poważnie opanowana dzięki leczeniu w kraju neutralnym;

- b) wysiękowego zapalenia opłucnej;
- c) ciężkich chronicznych chorób narządów oddechowych pochodzenia niegruźliczego, przypuszczalnie nieuleczalnych, jak na przykład: ciężka rozedma płuc (z zapaleniem oskrzeli lub bez), chroniczna astma, chroniczne zapalenie oskrzeli trwające ponad rok w ciągu przebywania w niewoli, rozszerzenie oskrzeli itd.;
- d) ciężkich chronicznych schorzeń narządów krążenia, jak na przykład: schorzenia zastawek i mięśnia sercowego, wykazujące objawy zakłóceń krążeniowych podczas niewoli, nawet jeśli Mieszana Komisja Lekarska nie może stwierdzić przy badaniu żadnego z tych objawów, schorzenia osierdzia i naczyń krwionośnych (choroba Buergera, aneuryzm dużych naczyń) itd.
- e) ciężkich chronicznych schorzeń narządów trawienia, jak na przykład: wrzód żołądka lub dwunastnicy, następstwa dokonanych w niewoli zabiegów chirurgicznych żołądka, nieżyt żołądka, chroniczny nieżyt kiszek lub grubej кишки, trwający ponad rok i poważnie naruszający stan ogólny, marskość wątroby i przewlekłe zapalenie woreczka żółciowego itd.;
- f) ciężkich chronicznych schorzeń narządów moczopłciowych, jak na przykład: chroniczne choroby nerek z zaburzeniami następczymi, wycięcie nerki gruźliczej, chroniczne zapalenie miedniczek nerkowych lub chroniczne zapalenie pęcherza moczowego, wodo- lub roponercze, ciężkie chroniczne choroby kobiece, ciąży i choroby związane z ciążą, jeśli leczenie szpitalne w kraju neutralnym jest niemożliwe, itd.;
- g) ciężkich chronicznych chorób systemu nerwowego centralnego i obwodowego, na przykład wszystkie wyraźne psychozy i psychoneurozy, jak ciężka histeria, ciężka psychoneuroza na tle niewoli itd., należycie stwierdzone przez specjalistę, wszystkie przypadki epilepsji stwierdzone należycie przez lekarza obozowego, miażdżyca naczyń mózgu, chroniczne zapalenie nerwów trwające przeszło rok itd.;
- h) ciężkich chronicznych chorób układu neuro-wegetatywnego z poważnym zmniejszeniem sprawności intelektualnej lub fizycznej, znaczną utratą wagi i osłabieniem ogólnym;
- i) ślepoty obu oczu lub jednego oka, jeżeli zdolność widzenia drugiego jest poniżej 1 pomimo używania szkieł wzmacniających zmniejszenia ostrości wzroku, o ile nie może być wyrównana do 1/2 co najmniej dla jednego oka innych ciężkich chorób oczu, jak na przykład: jaskra, zapalenie tęczówki, naczyńiówki, jaglica itd.
- k) zaburzeń słuchu, jak całkowita głuchota jednostronna, jeśli drugie ucho nie słyszy wyrazów wymawianych zwykłym głosem z odległości jednego metra itd.;
- l) ciężkich chorób przemiany materii, jak na przykład: cukrzyca, wymagająca leczenia insulinowego, itd.;
- m) ciężkich zaburzeń gruczołów wewnętrznego wydzielania, jak na przykład: nadczynność i niedoczynność tarczycy, choroba Addisona, charłactwo Simonsa, tężec itd.;
- n) ciężkich i chronicznych chorób układu krwiotwórczego;
- o) ciężkich chronicznych zatruc, jak na przykład: zatrucie ołowiem, rtęcią morfiną, kokainą alkoholem, gazami i promieniowaniem itd.;
- p) chronicznych schorzeń narządów ruchu z oczywistymi zaburzeniami ich czynności, jak na przykład: artretyzm zniekształcający, postępujący artretyzm o charakterze pierwotnym względnie wtórnym, reumatyzm z ciężkimi objawami klinicznymi itd.;
- q) chronicznych i ciężkich chorób skórnych nie poddających się leczeniu;
- r) wszelkich złośliwych nowotworów;
- s) ciężkich chronicznych chorób zakaźnych, trwających ponad rok, jak na przykład: zimnica z wyraźnymi zmianami ograniczonymi, czerwotka pochodzenia amebowego

- lub prątkowego ze znacznymi zaburzeniami, trzeciorzędna kiła narządów wewnętrznych, oporna na leczenie, trąd itd.;
- t) ciężkiej awitaminozy lub ciężkiego wycieńczenia.

B. Leczenie szpitalne w kraju neutralnym

Do leczenia szpitalnego w kraju neutralnym będą przedstawieni:

- 1) Wszyscy ranni jeńcy wojenni, którzy prawdopodobnie nie wyleczą się w niewoli, lecz mogą się wyleczyć lub znacznie się poprawić w warunkach leczenia szpitalnego w kraju neutralnym.
- 2) Jeńcy wojenni, dotknięci gruźlicą jakiegokolwiek narządu, których leczenie w kraju neutralnym prawdopodobnie doprowadzi do wyzdrowienia lub co najmniej do znacznej poprawy, z wyjątkiem gruźlicy pierwotnej, zaleczonej przed niewolą.
- 3) Jeńcy wojenni, dotknięci jakąkolwiek chorobą uzasadniającą leczenie narządów oddechowych, krążeniowych, trawiennych, nerwowych, zmysłowych, płciowo-moczowych, skórnych, ruchowych itd., których leczenie w kraju neutralnym dałoby wyniki oczywiście lepsze niż w niewoli.
- 4) Jeńcy wojenni, którzy przeszli w niewoli wycięcie nerki z powodu schorzeń o charakterze niegruźliczym lub dotknięci są zapaleniem szpiku kostnego (osteomyelitis) na drodze do wyleczenia lub utajonym, albo cukrzycą, nie wymagającą leczenia insulinowego itd.
- 5) Jeńcy wojenni cierpiący na nerwice, nabyte z powodu wojny lub niewoli. Przypadki nerwicy sytuacyjnej na tle niewoli, które nie są wyleczone w ciągu trzech miesięcy leczenia szpitalnego w kraju neutralnym lub które po upływie tego terminu nie są na drodze do ostatecznego wyleczenia, podlegają repatriacji.
- 6) Wszyscy jeńcy wojenni, dotknięci chronicznym zatruciem (gazy, metale, alkaloidy itd.), dla których możliwości wyleczenia w kraju neutralnym są szczególnie duże.
- 7) Wszystkie przebywające w niewoli kobiety ciężarne oraz matki z niemowlętami i drobnymi dziećmi.

Nie podlegają leczeniu szpitalnemu w kraju neutralnym:

- 1) Wszelkie należycie stwierdzone przypadki psychozy.
- 2) Wszelkie organiczne lub funkcjonalne choroby nerwowe, uznane za nieuleczalne.
- 3) Wszelkie choroby zakaźne w okresie, w którym są zaraźliwe, z wyjątkiem gruźlicy.

II. Uwagi ogólne

- 1) Warunki wyżej wymienione powinny być na ogół interpretowane i stosowane w duchu możliwie najbardziej liberalnym.
Stany neuropatyczne i psychopatyczne spowodowane wojną lub niewolą, jak również przypadki gruźlicy we wszystkich stadiach, powinny być szczególnie liberalnie traktowane. Jeńcy wojenni, którzy odnieśli kilka ran, z których żadna potraktowana oddzielnie nie usprawiedliwia repatriacji, będą badani w tym samym duchu, biorąc pod uwagę urazy psychiczne, spowodowane ilością ran.
- 2) Wszystkie bezsporne przypadki, dające prawo do bezpośredniej repatriacji (amputacja, ślepotą lub całkowitą głuchotą, otwarta gruźlica płuc, choroba umysłowa, złośliwy nowotwór itd.), badane będą jak najszybciej, a chorzy będą jak najszybciej repatriowani przez lekarzy obozowych lub przez komisje lekarzy wojskowych wyznaczone przez Mocarstwo zatrzymujące.
- 3) Rany i choroby powstałe przed wojną, a których stan się nie pogorszył, jak również rany wojenne, które nie stanęły na przeszkodzie wznowieniu służby wojskowej, nie będą uprawniały do bezpośredniej repatriacji.

- 4) Niniejsze postanowienia będą w jednakowy sposób interpretowane i stosowane we wszystkich Państwach biorących udział w konflikcie. Zainteresowane Mocarstwa i władze zapewnią Mieszanym Komisjom Lekarskim wszelkie ułatwienia potrzebne dla wykonania ich zadania.
- 5) Przykłady wymienione wyżej w ustępie 1 stanowią jedynie wypadki typowe. Te zaś, które nie są ściśle zgodne z tymi postanowieniami, będą traktowane w duchu postanowień art. 110 niniejszej Konwencji i zasad zawartych w niniejszej umowie.

Załącznik II

Regulamin mieszany komisji lekarskich

(patrz artykuł 112)

Artykuł 1

Mieszane Komisje Lekarskie przewidziane w art. 112 Konwencji składać się będą z trzech członków, z których dwaj należeć będą do kraju neutralnego, podczas gdy trzeci będzie mianowany przez Mocarstwo zatrzymujące. Przewodniczącym będzie jeden z dwóch członków neutralnych.

Artykuł 2

Obydwaj członkowie neutralni wyznaczeni będą przez Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża w porozumieniu z Mocarstwem opiekuńczym na wniosek Mocarstwa zatrzymującego. Będą oni mogli zamieszkiwać w swoim kraju pochodzenia lub w innym kraju neutralnym, lub na terytorium Mocarstwa zatrzymującego.

Artykuł 3

Członkowie neutralni będą zatwierdzeni przez zainteresowane Strony w konflikcie, które zawiadomią o swej zgodzie Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża oraz Mocarstwo opiekuńcze. Od chwili tego zawiadomienia członkowie neutralni będą uważani za ważne wyznaczonych.

Artykuł 4

Zastępcy członków będą również wyznaczeni w dostatecznej ilości dla zastępowania w razie potrzeby członków tytularnych. Będą oni wyznaczeni równocześnie z członkami tytularnymi, a w każdym razie w jak najkrótszym możliwie czasie.

Artykuł 5

Jeżeli Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża z jakiegokolwiek powodu nie będzie mógł wyznaczyć członków neutralnych, uczyni to Mocarstwo opiekuńcze.

Artykuł 6

W miarę możliwości jeden z dwóch członków neutralnych powinien być chirurgiem, a drugi lekarzem innej specjalności.

Artykuł 7

Członkowie neutralni będą całkowicie niezależni od Stron w konflikcie, które powinny zapewnić im wszelkie ułatwienia dla wykonywania ich funkcji.

Artykuł 8

Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża ustali w porozumieniu z Mocarstwem zatrzymującym w chwili wyznaczenia osób przewidzianych w art. 2 i 4 niniejszego regulaminu warunki ich pracy.

Artykuł 9

Z chwilą zatwierdzenia członków neutralnych Mieszane Komisje Lekarskie przystąpią do pracy możliwie jak najszybciej, a w każdym razie w ciągu trzech miesięcy od daty zatwierdzenia.

Artykuł 10

Mieszane Komisje Lekarskie będą badały wszystkich jeńców określonych w art. 113 Konwencji. Będą one orzekały o repatriacji, wyłączeniu z repatriacji lub odroczeniu decyzji do czasu późniejszego zbadania. Decyzje ich będą zapadały większością głosów.

Artykuł 11

Orzeczenia Komisji w każdym poszczególnym przypadku zakomunikowane będą w ciągu miesiąca od zbadania Mocarstwu zatrzymującemu, Mocarstwu opiekuńczemu i Międzynarodowemu Komitetowi Czerwonego Krzyża. Mieszana Komisja Lekarska powiadomi również o swym orzeczeniu każdego zbadanego jeńca i wyda odpowiednie zaświadczenie według wzoru, załączonego do niniejszej Konwencji, jeńcom, co do których orzekła repatriację.

Artykuł 12

Mocarstwo zatrzymujące obowiązane będzie wykonywać decyzje Mieszanej Komisji Lekarskiej w ciągu trzech miesięcy od chwili należytego zawiadomienia go o nich.

Artykuł 13

Jeżeli nie ma żadnego lekarza neutralnego w kraju, w którym działalność Mieszanej Komisji Lekarskiej wydaje się być niezbędna, i jeżeli z jakiegokolwiek powodu jest rzeczą niemożliwą wyznaczenie lekarzy neutralnych przebywających w innym kraju, Mocarstwo zatrzymujące, działając w porozumieniu z Mocarstwem opiekuńczym, utworzy Komisję Lekarską, która pełnić będzie funkcje Mieszanej Komisji Lekarskiej, z zastrzeżeniem postanowień artykułów 1, 2, 3, 4, 5 i 8 niniejszego regulaminu.

Artykuł 14

Mieszane Komisje Lekarskie będą działały nieprzerwanie i będą odwiedzały każdy obóz w odstępach nie przekraczających sześciu miesięcy.

Załącznik III

Regulamin dotyczący pomocy zbiorowej dla jeńców wojennych (patrz artykuł 73)

Artykuł 1

Mężowie zaufania będą upoważnieni do dokonywania rozdziału zbiorowych przesyłek pomocy, za które odpowiadają, pomiędzy wszystkich jeńców przydzielonych administracyjnie do ich obozu, łącznie z jeńcami znajdującymi się w szpitalach, więzieniach lub innych zakładach karnych.

Artykuł 2

Rozdział zbiorowych przesyłek pomocy odbywać się będzie zgodnie z instrukcjami ofiarodawców i według planu ustalonego przez mężów zaufania; jednakże rozdział środków pomocy lekarskiej odbywać się będzie o ile możliwe w porozumieniu z lekarzami naczelnymi, którzy będą mogli w szpitalach i lazaretach nie stosować się do powyższych instrukcji o tyle, o ile będą tego wymagały potrzeby chorych. W ramach tak określonych rozdział ten odbywać się będzie zawsze w sposób słuszny.

Artykuł 3

W celu umożliwienia sprawdzenia zarówno jakości, jak i ilości otrzymanych towarów oraz w celu sporządzenia szczegółowych sprawozdań dla ofiarodawców mężowie zaufania lub ich zastępcy będą upoważnieni do udawania się na punkty przybycia przesyłek pomocy znajdujące się w pobliżu obozu.

Artykuł 4

Mężom zaufania udzieli się wszelkich ułatwień niezbędnych w celu sprawdzenia, czy rozdział pomocy zbiorowej we wszystkich oddziałach i pododdziałach ich obozu został dokonany zgodnie z ich instrukcjami.

Artykuł 5

Mężowie zaufania będą upoważnieni do wypełniania formularzy lub kwestionariuszy, przeznaczonych dla ofiarodawców, a odnoszących się do pomocy zbiorowej (rozdział, potrzeby, ilość), jak również do spowodowania ich wypełnienia przez mężów zaufania oddziałów pracy lub lekarzy naczelnych lazaretów i szpitali. Te formularze i kwestionariusze, należycie wypełnione, zostaną niezwłocznie przekazane ofiarodawcom.

Artykuł 6

W celu zapewnienia regularnego rozdziału zbiorowej pomocy wśród jeńców wojennych danego obozu i ewentualnie w celu zaspokojenia potrzeb wywołanych przybyciem nowych kontyngentów jeńców mężowie zaufania będą upoważnieni do tworzenia i utrzymywania dostatecznych zapasów pomocy zbiorowej. W tym celu będą oni dysponowali odpowiednimi magazynami; każdy magazyn posiadać będzie dwa zamki, z tym że mąż zaufania posiadać będzie klucze od jednego zamka, a komendant obozu od drugiego.

Artykuł 7

W przypadku nadejścia zbiorowych przesyłek odzieży każdy jeńiec wojenny zachowa na własność przynajmniej jeden komplet odzieży. Jeżeli jeńiec posiada już więcej niż jeden komplet odzieży, mąż zaufania będzie mógł odebrać najlepiej zaopatrzoną przedmiotów zbywającą lub pewne artykuły posiadane w ilości przewyższającej jeden, o ile jest to konieczne dla zaspokojenia potrzeb jeńców gorzej zaopatrzonych. Nie będzie on mógł jednak odebrać drugiego kompletu bielizny, skarpetek lub obuwia, chyba że nie ma innej możliwości dostarczenia ich jeńcowi, który ich nie posiada.

Artykuł 8

Wysokie Umawiające się Strony, a w szczególności Mocarstwa zatrzymujące, zezwolą w miarę możliwości i z zastrzeżeniem reglamentacji, dotyczącej zaopatrzenia ludności, na dokonywanie na ich terytorium wszelkich zakupów w celu rozdziału pomocy zbiorowej wśród jeńców wojennych oraz ułatwią w sposób analogiczny przekazywanie funduszy i

inne czynności finansowe, techniczne lub administracyjne, konieczne dla dokonania tych zakupów.

Artykuł 9

Postanowienia powyższe nie naruszają prawa jeńców wojennych do otrzymywania pomocy zbiorowej przed ich przybyciem do obozu albo w czasie przenoszenia ani możliwości zapewnienia jej rozdziału wśród adresatów przez przedstawicieli Mocarstwa opiekuńczego, Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża lub jakiegokolwiek innej organizacji pomocy jeńcom, obowiązanej do jej przekazywania, przy zastosowaniu wszelkich innych środków, jakie uznają oni za celowe.

[pominięto załączniki graficzne]

Załącznik V

Regulamin wzorcowy dotyczący przesyłek pieniężnych jeńców wojennych do swego kraju

(patrz artykuł 63)

- 1) Zawiadomienie wspomniane w ustępie trzecim artykułu 63 zawierać będzie następujące dane:
  - a) numer książeczki wojskowej, przewidziany w artykule 17, stopień, nazwisko i imiona jeńca wojennego, który nadał przesyłkę pieniężną;
  - b) nazwisko i adres odbiorcy przesyłki pieniężnej w kraju pochodzenia;
  - c) sumę podlegającą wypłacie, wyrażoną w walucie Mocarstwa zatrzymującego.
- 2) Niniejsze zawiadomienie będzie podpisane przez jeńca wojennego. Jeżeli jeńiec jest niepiśmienny, uczyni on na nim znak, poświadczony przez świadka. Mąż zaufania podpisze również to zawiadomienie.
- 3) Komendant obozu dołączy do tego zawiadomienia zaświadczenie stwierdzające, że saldo kredytowe rachunku zainteresowanego jeńca wojennego nie jest niższe od sumy podlegającej wypłacie.
- 4) Można sporządzać takie zawiadomienia w formie wykazów. Każda karta tych wykazów będzie podpisana przez męża zaufania oraz poświadczona za zgodność przez komendanta obozu.